

UNGDOMSSTYRELSEN
www.ungdomsstyrelsen.se

LAT 101

BLOMMOR BLOMMA

Våldsförebyggande projekt för killar och unga män

Låt 101 blommor blomma

Våldsförebyggande projekt för killar och unga män

Lena Berg, Magnus Sjögren, Klas Hyllander och Peter Söderström

Män för Jämställdhet 2012

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	2
Inledning	3
Uppdrag	3
Tillvägagångssätt och urval	3
Beskrivning av projekt.....	4
A. Vem insatserna görs för	5
B. Former av våld som förebyggs.....	7
C. Hur projekten arbetar	10
D. Plats för och vem som utför insatserna	13
E. Val av genusperspektiv	15
F. Utvärdering av insats.....	18
Diskussion.....	19
Framgångsfaktorer.....	20
Problemområden.....	22
Kunskapsluckor	23
Utvecklingsbehov	24
Kommentar: Material och metodologiska reflektioner	26
Referenser	27
Bilagor	29
1. Metodbeskrivning	29
2. Förteckning över inkluderade projekt.....	35

Inledning

I artikeln *Före han slår* (Sjögren, Berg, Hylander & Söderström 2013) framkom att det inte bedrivs något universellt våldsförebyggande arbete som är vetenskapligt effektutvärderat vid flera tillfällen i Sverige. De flesta metoder som vi fann var framtagna och utvärderade i USA.

Resultatet i artikeln *Före han slår* leder till frågan: Vad är det för våldsförebyggande arbete som bedrivs i Sverige idag? Till viss del har Ungdomsstyrelsen försökt att svara på denna fråga tidigare, men fokuserade då endast på universella våldspreventiva insatser utifrån ett mindre urval av metoder (Ungdomsstyrelsen 2010). Här breddas undersökandet, dels till fler preventionstyper, dels till en större mängd insatser. Vi tar upp följande frågor i artikeln:

- Vilka våldsformer ska förebyggas i det våldsförebyggande arbete som bedrivs?
- Vilka metoder använder aktörerna sig av?
- På vilka preventiva nivåer finns de olika formerna av förebyggande arbete?
- Vilka målgrupper riktar sig insatserna mot (ålder och kön)?
- Har insatserna ett genusperspektiv och hur tar det sig i så fall uttryck?
- Är insatserna utvärderade och går det att säga något om deras effekter?
- Vilka är aktörerna bakom de våldsförebyggande insatserna och var sker arbetet?
- Vad finns det för framgångsfaktorer, problemområden och kunskapsluckor samt utvecklingsbehov i det våldsförebyggande arbete som bedrivs?

Uppdrag

Uppdraget handlar om att beskriva och analysera projekt och satsningar som fått medel för våldsförebyggande arbete som riktas till killar och unga män när det gäller jämställdhet, maskulinitet och våld. Även metoder för att förebygga hatbrott, hedersrelaterat våld och förtryck samt metoder för att förebygga kränkningar, hot och våld mot homosexuella och bisexuella ungdomar samt unga transpersoner ska ingå.

Tillvägagångssätt och urval

Hur vi har valt bidragsgivare, projekt och fokus återges i bilaga 2. Förenklat kan vi säga att de projekt som ingår är de som beviljats statliga medel från 2007 och framåt, som fokuserar på unga och försöker att förebygga våld.

Tillsammans med Ungdomsstyrelsen har vi valt att använda följande avgränsningar för att identifiera projekt som arbetar våldsförebyggande:

- Projektet ska uttalat arbeta förebyggande, främjande, attitydförändrande eller beteendeförändrande när det gäller våld. Vi fokuserar på följande våldsformer: skojbråk, trakasserier, kränkningar, mobbning, killars våld mot killar, våld i nära relationer, sexuellt våld, hatbrott samt hedersrelaterat våld och förtryck.
- Projekten ska vara beviljade efter 2007 och avslutade senast i och med utgången av 2011. Orsaken till att vi enbart söker efter avslutade projekt är att vi bedömer att det är en större chans att få en så bra bild som möjligt av den metod eller det arbetssätt projektet använt sig av. Undantag från detta kan göras för projekt som pågår efter 2011 förutsatt att det finns en tillräckligt fyllig delrapport.

- Målgruppen för projektet eller metoden ska vara killar/unga män eller killar/unga män och tjejer/unga kvinnor (alltså båda könen som målgrupp). Projekt som endast riktar sig till tjejer/unga kvinnor har exkluderats. Insatsen ska rikta sig till unga upp till och med 25 år.
- Projektet eller metoden ska rikta sig till aktörer som skulle kunna utöva våld eller där det finns en risk för att de ska komma att utöva våld samt till de som har utövad våld. Projekt och metoder som enbart riktar sig till de som utsätts för våld kommer inte att inkluderas. Vi söker alltså universella, selektiva samt indikativa metoder.
- Insatser som endast riktas till professionella har inte tagits med, till exempel studieresor och utbildningar.

Sammantaget har vi granskat 198 projekt genom att läsa projektplaner, delrapporter och slutrapporter från bidragsgivarna Arvsfonden, Brottsförebyggande rådet, länsstyrelser, Socialstyrelsen och Ungdomsstyrelsen. Av dessa 198 projekt har 101 inkluderats. De inkluderade projekten har vi bedömt utifrån en rad kriterier för att kunna besvara de inledande frågorna. För en utförligare beskrivning av hur materialinsamling och projektbedömning har gått till hänvisar vi till bilaga 1. I tabell 1 är de inkluderade projekten indelade efter bidragsgivare:

Tabell 1. Projekt indelade efter bidragsgivare, antal

Bidragsgivare	Antal inkluderade projekt
Arvsfonden	21
Brottsförebyggande rådet	2
Länsstyrelsen	65
Socialstyrelsen	3
Ungdomsstyrelsen	10
Totalt	101

Kommentar: Samtliga projekt har endast en bidragsgivare (n = 101).

Det är fem bidragsgivare som har undersökts. Bakgrunden till att det endast är fem kan dels kopplas till behovet av att begränsa materialet och att det var svårt att få fram underlag från kommunerna, dels till att det inte finns så många andra bidragsgivare som ger ekonomiskt stöd till metodutveckling.¹ Brottsförebyggande rådet har endast två projekt med i materialet. Det betyder inte att de ger lite projektstöd utan att endast två passade in i artikelns urvalskriterier. Många av projekten har sitt ekonomiska stöd från länsstyrelserna runt om i Sverige, vilket hänger samman med att regeringen via länsstyrelserna har delat ut extra medel för att stärka och utveckla två fält: hedersrelaterat våld och våld i nära relationer. Detta bidrar till att hedersrelaterat våld är vanligt förekommande i materialet.

Beskrivning av projekt

Artikelns tyngdpunkt ligger på att beskriva de våldsförebyggande insatserna utifrån olika grupperingar eller kluster.

- A Vem insatserna görs för – beskriver målgruppen utifrån kön och ålder. Därtill beskrivs typ av prevention för att visa ytterligare en aspekt av vem som insatserna riktar sig till.

¹ Exempelvis Brottsövermyndigheten och Allmänna barnhuset som ger ekonomiskt stöd till projekt som fokuserar på våld är inte med – anledningen är främst att det är mer forskning om frågan och inte fokus på metoder och verksamheter.

- B Former av våld som förebyggs – beskriver en kategorisering av insatserna i olika typer av våld för att tydliggöra vilka former av våld som projekten avser att förebygga.
- C Hur projekten arbetar – beskriver dels de huvudsakliga metoderna och arbetssätten som återfinns i projektunderlagen, dels på vilken preventiv nivå som projekten verkar.
- D Plats för och vem som utför insatserna – beskriver dels platserna där insatsen äger rum, dels en gruppering av projektägarna.
- E Val av genusperspektiv – beskriver vår tolkning av hur genus framträder i projektunderlagen relaterat till målgrupper och arbetssätt.
- F Utvärdering av insats – beskriver slutligen hur utvärdering beskrivs i projektunderlagen och om det går att se någon effekt av insatsen.

Genomgående presenterar vi de 101 projekten i kluster med hjälp av tabeller samt ger exempel från några av projekten för att göra de kvantitativa beskrivningarna mer levande.

A. Vem insatserna görs för

Nedan beskriver vi målgruppen utifrån kön, ålder och vilken typ av preventionsarbete som projekten bedriver.

Målgrupp utifrån kön och ålder

Tabell 2 visar att 15 av projekten endast har killar som målgrupp, medan 86 har både killar och tjejer som målgrupp. Huvuddelen av projekten riktar sig alltså både till killar och tjejer. En förklaring till att majoriteten arbetar könsblandat kan hänga samman med att många projekt har skolan som arena och för att få komma in i skolans värld bör alla elever få delta. Projekt som riktar sig endast till tjejer är exkluderade.

Tabell 2: Projekt indelade efter målgruppens kön, antal

Målgrupp	Antal
Killar	15
Killar och tjejer	86
Total	101

Kommentar: Projekten har antingen *enbart* killar eller *killar och* tjejer som målgrupp (n = 101).

Av de projekt som endast riktar sig till pojkar eller unga män är fem relaterade till mansjourer eller mansmottagningar. Exempel på mansmottagningsarbete är *Pappagruppen – ett program för våldsbenägna fäder* och *Mansjouren mot hedersrelaterat våld*. De övriga projekten kan beskrivas som killgruppsverksamhet i någon form. Exempel på ett sådant är Kristianstads kommuns projekt *Din bror*.

I tabell 3 har vi grupperat materialet i barn, unga och unga vuxna. Många av projekten vänder sig till flera målgrupper med olika åldrar. Det betyder att ett projekt som vänder sig till flera åldersgrupper finns med i fler än en kolumn i tabell 3.

Tabell 3. Projekt indelade efter målgruppens ålder, antal

Målgrupp	Antal
Barn 0–11 år	10
Unga 12–18 år	92
Unga vuxna 19–25 år	21

Kommentar: Projekten har ofta flera målgrupper med olika åldrar (n = 101).

Ett fåtal projekt, endast 10, riktar sig till barn under 12 år. Av dessa är det bara ett projekt, KFUM:s *Kiosk*, som enbart vänder sig till 9–12-åriga barn. Resterande nio riktar sig till både barn och unga. De allra flesta projekt gör insatser för unga mellan 12 och 18 år. En stor del av dessa utgörs av elever på högstadiet och gymnasiet.

Projekt som vänder sig till unga vuxna mellan 19 och 25 år, till exempel folkhögskoleelever, är krismottagningar också för vuxna män och fäder. Ett annat exempel är att projekt vill utbilda unga vuxna till gruppleddare för unga.

I tabell 4 har vi grupperat projekt utifrån både kön och ålder. Majoriteten av projekten vänder sig till både killar och tjejer i åldern 12–18 år.

Tabell 4. Projekt indelade efter målgruppens kön och ålder, antal

Målgrupp	Barn 0–11 år	Unga 12–18 år	Unga vuxna 19–25 år
Killar	1	11	8
Killar och tjejer	9	81	13
Totalt	10	92	21

Kommentar: Projekten har antingen *enbart* killar eller killar *och* tjejer som målgrupp samt ofta flera målgrupper med olika åldrar (n = 101).

Sammantaget är våldspreventiva projekt som riktar sig endast till pojkar och unga män ovanliga. Därtill görs mycket få insatser till barn och relativt få till unga vuxna. Särskilt mot bakgrund av att några av de projekt som vi inkluderat i gruppen unga vuxna i huvudsak arbetar med vuxna män över 25 år – exempelvis mansmottagningar. Unga män har varit en uttalad målgrupp för ett flertal mansmottagningsprojekt men projektredovisningarna visar att majoriteten ändå arbetat med män över 25 år.

Målgrupp utifrån typ av prevention

Förebyggande insatser delas vanligen in i olika typer av prevention beroende på vem som insatsen riktar sig till. *Universella* insatser riktar sig till den breda allmänheten, till avgränsade geografiska områden, till en viss åldersgrupp eller till ett visst kön. *Selektiva* insatser riktar sig till dem som bedöms ha en förhöjd risk att utsättas för eller utöva våld. *Indikativa* insatser riktar sig till dem som redan har erfarenhet av våld, antingen som offer eller som förövare.

I tabell 5 redogör vi för vår bedömning av vilken typ av prevention de 101 projekten bedriver. Många projekt gör insatser som motsvarar flera preventiva typer. Den vanligaste kombinationen i vårt material är att både bedriva universella och selektiva insatser. Ett exempel är Rädda Barnens projekt *Det handlar om kärlek*, som förebygger hedersrelaterat våld och förtryck och som uttalad målgrupp har unga med förhöjd risk att utöva eller utsättas för hedersrelaterat våld, samtidigt som det vänder sig

till alla elever på de skolor som projektet besöker. Typerna i tabellen nedan är, med andra ord, överlappande.

Tabell 5. Projekt indelade efter typ av prevention, antal

Preventionstyp	Antal
Universell	64
Selektiv	58
Indikativ	17

Kommentar: Projekten kan vara av en eller flera preventionstyper (n = 101).

Ungefär lika många projekt, cirka 60 riktar sig till den breda allmänheten eller till riskgrupper. Förhållandevis många, 17 projekt, har vi bedömt som indikativa eftersom de arbetar med stöd, rådgivning eller behandling av utsatta eller våldsutövare. Här har vi exkluderat projekt som *endast* riktar sig till brottsoffer, det vill säga en rad indikativa projekt.

Att de flesta projekten rör sig på universell och selektiv nivå är inte så förvånande. Urvalet av bidragsgivare påverkar materialet. Men även artikelns val av ålder på barn och unga bidrar till att många projekt har en bred ansats för att kunna beröra ”alla” barn och unga. Utgångspunkten är att problembeteende inte har fått fäste än och därför är ansatsen bred – det gäller att nå många innan det är för sent.²

I tabell 6 vill vi belysa kombinationerna av preventionstyp bland de 64 projekt som vi bedömt som universella. Av projekten är 34 ”rent” universella, det vill säga vare sig selektiva eller indikativa. Av de universella är 4 även indikativa, men inte selektiva. Totalt 20 är universella och selektiva men inte indikativa. När universella och selektiva insatser kombineras förebygger nästan alla projekt hedersrelaterat våld och förtryck. Sex av projekten riktar sig till samtliga målgrupper oavsett erfarenhet av våld och är med andra ord universella, selektiva och indikativa.

Tabell 6. Universella projekt indelade efter typ av prevention, antal

Preventionstyp	Universella inte indikativa	Universella och indikativa	Totalt
Universella inte selektiva	34	4	38
Universella och selektiva	20	6	26
Totalt	54	10	64

Kommentar: Projekten är alla universella kombinerat med huruvida de också är selektiva eller indikativa (n = 64).

B. Former av våld som förebyggs

Nedan lyfter vi fram vilka våldsformer som projekten berör. Detta för att svara på frågan: vilka våldsformer ska förebyggas i det våldsförebyggande arbete som bedrivs?

De olika våldsformer som presenteras nedan är inte alltid tydliga i projektredovisningen, vilket betyder att kategoriseringen av våldsformer är vår tolkning.

I tabell 7 har vi rangordnat de former av våld vi har hittat bland de 101 projekten. Många projekt vill förebygga flera våldsformer, vilket betyder att ett projekt kan finnas i flera kolumner i tabellen.

² De primära insatserna avser att förebygga våld innan eller före en person har någon erfarenhet av våld. Sekundära insatser är omedelbara efter det att våldet är ett faktum och tertiära insatser görs en viss tid efter att våld använts och på längre sikt (Centers for Disease Control and Prevention 2004).

Av projekten avser 63 att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck, vilket gör den våldsformen till den mest framträdande i vårt material. Det är 25 projekt som avser att förebygga våld i nära relationer. Cirka 10 projekt arbetar med mobbning, kränkningar och trakasserier, killars våld mot killar (gatuvåld) respektive sexuellt våld. Några mindre frekventa former av våld är skojbråk, huliganvåld och hatbrott.

Tabell 7. Projekt indelade efter typ av våld, antal

Typ av våld	Antal
Hedersrelaterat våld och förtryck	63
Våld i nära relationer	25
Killars våld mot killar (gatuvåld)	12
Mobbning, kränkningar, trakasserier	10
Sexuellt våld	9
Skojbråk	7
Huliganvåld	3
Hatbrott	3

Kommentar: De flesta projekt avser att förebygga en eller flera våldsformer (n = 101).

När det kommer till hedersrelaterat våld och förtryck (HRV) har det varit tydligt angivet i projektunderlagen. Oftast har hedersrelaterat våld preciserats i projektnamn eller av de särskilda medel som utlysts och administrerats av framförallt länsstyrelser. Detsamma gäller för våld i nära relationer.

De former av våld som har varit svårare att utläsa är mobbning, kränkningar och trakasserier som vi ser som en allvarigare form av våld än skojbråk. Det som ibland kallas gatuvåld, det vill säga oftast unga mäns våld mot andra unga män, har vi benämnt som killars våld mot killar. Det sexuella våld som diskuteras i projekten är i första hand våldtäkter. Huliganvåld är i materialet kopplat till våld i samband med fotbollsarrangemang. När hatbrott nämns i materialet handlar det om våld mot hbt-personer.

Typ av våld och prevention

I tabell 8 visar vi typ av våld relaterat till typ av prevention. Ett projekt kan som vi nämnt tidigare återfinnas både i flera typer av våld och i flera typer av prevention. Båda kategorierna är överlappande.

Tabell 8. Projekt indelade efter typ av våld och typ av prevention, antal

Våldstyp	Universell	Selektiv	Indikativ
Hedersrelaterat våld och förtryck (HRV)	34	51	5
Våld i nära relationer	17	6	10
Killars våld mot killar (gatuvåld)	9	3	2
Mobbning, kränkning, trakasserier	9	2	1
Sexuellt våld	7	2	1
Skojbråk	7	0	1
Huliganvåld	2	2	0

Hatbrott	3	0	0
----------	---	---	---

Kommentar: Projekten avser dels att förebygga en eller flera typer av våld, dels att vara av en eller flera preventionstyper (n = 101).

För projekt inom HRV visar tabellen att de flesta är selektiva, men att många också är både selektiva och universella. Det vill säga, insatsen vänder sig till "alla" för att nå de som är i riskzonen för HRV.

Många av projekten som avser att förebygga våld i nära relationer är också indikativa. Det kan vara mansmottagningar som arbetar med behandling. Även kvinno- och tjejjourers stödarbete placeras som indikativ insats. Eftersom kvinno- och tjejjourer har brottsofferfokus kommer den indikativa insatsen med för att de framför allt bedriver förebyggande våldsarbete i skolan som vänder sig till elever. Insatser med fokus på sexuellt våld och hatbrott är i första hand universella.

När det gäller mobbning, kränkningar, trakasserier, skojbråk samt killars våld mot killar är de flesta projekt universella. De få projekt som bedriver selektiva insatser är exempelvis Frilevstad Goifs projekt *Fotbollslyftet* som fokuserar på en grupp killar som bedöms vara i riskzon för kriminalitet.

Typ av våld och bidragsgivare

I tabell 9 presenterar vi de olika former av våld som finns i materialet i relation till bidragsgivare. Varje projekt har endast en bidragsgivare, men avser att förebygga en eller flera former av våld, vilket gör kategorierna uteslutande och överlappande.

Tabell 9. Projekt indelade efter typ av våld och bidragsgivare, antal

Typ av våld	Arvsfonden	Brottsförebyggande rådet	Länsstyrelsen	Socialstyrelsen	Ungdomsstyrelsen	Totalt
Hedersrelaterat våld och förtryck (HRV)	5	1	52	1	4	63
Våld i nära relationer	4		16	1	4	25
Killars våld mot killar	8		1	2	1	12
Mobbning, kränkning, trakasserier	7		1	2		10
Sexuellt våld	2		3	2	2	9
Skojbråk	5			2		7
Huliganvåld	1	1			1	3
Hatbrott	1		1		1	3

Kommentar: Projekten har endast en bidragsgivare men avser att förebygga en eller flera typer av våld (n = 101).

Genomgången visar tydligt att vilka former av våld som framträder i projekten är en konsekvens av de särskilda utlysningar som bidragsgivarna formulerar som i sin tur är påverkade av regeringens direktiv. De former av våld som framträder handlar också om vilka projekt som har beviljats. Av de projekt vi inkluderat som avser förebygga HRV är exempelvis 52 beviljade av länsstyrelser, 5 av Arvsfonden, 4 av Ungdomsstyrelsen, 1 av Brottsförebyggande rådet och 1 av Socialstyrelsen. Ett liknande mönster finns för våld i nära relationer.

Det som generellt kan påpekas om projekten som avser att förebygga HRV är att de många gånger får små bidrag, vilket kan förklara mängden. Många små projekt istället för få kostsamma genererar också fler innovativa idéer.

I den fortsatta läsningen av artikeln, kan det vara bra att ha i åtanke, att det finns en viss snedhet i materialet vad gäller former av våld, eftersom det stora antalet av inkluderade projekt avser förebygga HRV. Det som i stort gäller för dessa projekt kommer att färga det mesta av kartläggningens resultat eftersom projekten utgör två tredjedelar av materialet. Vidare får också de projekt som är mindre vad gäller både tid och ekonomiska anslag större genomslag i materialet, vad gäller numerär, framförallt projekt som administrerats av länsstyrelserna.

C. Hur projekten arbetar

Nedan beskriver vi de huvudsakliga metoderna och arbetssätten som återfinns i projektunderlagen, samt på vilken preventiv nivå som projekten verkar.

Metod och huvudsakliga arbetssätt

Här följer tabell 10 som visar vilka metoder som de 101 projekten använder. Det vanliga är att ett projekt använder flera olika metoder och arbetssätt för att förebygga våld. Vi har sorterat projekten i tabell 10 i fallande ordning utifrån antalet som återfinns för varje metod och arbetssätt. De mest frekventa arbetssätten kommer först och de minst vanliga sist.

Tabell 10. Projekt indelade efter metod och arbetssätt, antal

Metod och arbetssätt	Antal
Workshop, lektion, seminarium	55
Gruppsamtal, killgrupp, tjejgrupp, studiecirkel	54
Föreläsning i stora grupper	38
Teater, gestaltande, forumspel	29
Opinionsbildning/informationsspridning	25
Framtagande av handledning, material, manual	23
Rådgivning och stöd	20
Peer-to-peer, förebild, mentorer, ambassadörer	16
Film	8
Internetstöd	8
Lägerverksamhet	8
Temavecka/ hela-skolan-ansats	6
Utställning	6
Behandling	4
Kampanj	4
Manualbaserad verksamhet	4
Medier och radio	3
Uppsökande	2

Kommentar: Projekten har oftast flera olika metoder och arbetssätt för att förebygga våld (n = 101).

Den metod som de flesta projekt har använt är workshop, lektion eller seminarium. Ofta i grupper om 20 till 30 personer som är könsblandade. Metoden förekommer framför allt i skolan. Denna metod är ofta en del av en universell insats – exempelvis en teaterföreställning och följs upp med en workshop. Det är svårt att i projektunderlagen se hur stora doser (exempelvis hur många lektioner) som projekten använder sig av. I det flesta fall verkar det vara enstaka lektioner, en workshop eller ett seminarium. Det finns dock några projekt som är tydliga med att deras insats pågår över tid i flera doser. Då används metoden grupsamtal, killgrupp, tjejgrupp eller studiecirkel. Exempelvis har Män för Jämställdhet, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige samt Sveriges kvinnojourers riksförbunds projekt *Box* (Machofabriken), ett upplägg som kan användas vid enstaka tillfällen men som har som syfte att pågå över tid kring sex teman.

Grupsamtal i könsuppdelade grupper är vanligt i skolan, framför allt i syfte att fördjupa en diskussion. Anledningen till att dessa samtal ofta sker i könsuppdelade grupper diskuteras inte i materialet. Dessa grupper består vanligtvis av cirka 10–15 personer för att möjliggöra att fler kommer till tals. Många gånger föregås grupsamtalen i skolan av en lektion där alla deltar och sedan blir eleverna indelade i två grupper, ofta efter kön. Exempel på projekt som inte könsuppdelar är projekt med hbt-fokus – exempelvis teaterföreställningen *No tears for queers* – där den uppföljande diskussionen sker i könsblandade grupper.

Att se på teater om exempelvis hedersproblematik är en välanvänd metod. Poängen med att ta del av teater verkar vara att beröra publiken känslomässigt och inspirera till reflektion och engagemang. Forumspel eller att elever själva sätter upp teaterföreställningar förekommer också som metod, dock mer sällan. Det som uppskattas med Forumteater är att den engagerar genom att publiken deltar och ges möjlighet att påverka en situation till något konstruktivt. Metoden gör det möjligt för unga att få testa olika sätt att lösa en situation. Studieförbundets projekt *Vi bryr oss* har teater som metod och arbetet med unga handlar om att lära ut hela processen från att skriva eller hitta en pjäs till att öva inför teaterpremiären. Det blir en kombination av samarbetsträning samt ett sätt att lära sig mer om det aktuella temat.

Förutom att hedersvåldprojektet använder teater som metod är det vanligt förekommande att projekten använder förebilder. För att nå unga i riskzon för hedersvåld använder projekten någon som har valt att lämna eller ta avstånd från hedersrelaterade normer och värderingar. Tanken är att förebilden ska inspirera andra att ta steget att bryta. Denna metod är inte lika vanlig när det handlar om mäns våld mot kvinnor.

Att använda nätet som informations- och stödkanal är än så länge en relativt ny metod. Projektet *Killfrågor.se* försöker nå unga via nätet för samtal om bland annat våld i ungas vardag.

De projekt som använder manualbaserade metoder arbetar oftast på selektiv eller indikativ nivå. Med andra ord, de vill nå personer i riskzon (exempelvis Aggressive Replacement Training – ART) eller arbetar med behandling (till exempel Alternativ till Vold – ATV). I mer universella insatser används någon form av manual i de projekt som har en insats som pågår över tid – exempelvis Rädda Barnens Ungdomsförbunds projekt *Allan*.

Flera av projekten har som delsyfte att skapa utbildningsmaterial, lärarhandledningar eller manualer för volontärer eller professionella för att kunna sprida projektets kunskap. Det framgår dock inte alltid om materialet är allmänt eller om det är tillgängligt först efter en utbildning. När vi kollat på några av projektens hemsidor är ofta manualer och handledningar tillgängliga för nedladdning utan utbildning. Manualerna eller handledningarna kan vara allt från färdigskrivna upplägg till förslag på övningar. En del material består av kortfilmer med nedskrivna följdfrågor som start för diskussioner.

En del projekt skapar sin insats genom ungas delaktighet. Exempelvis kan ungas berättelser om utsatthet vara innehållet i insatsen. Ungas berättelser om våld är stommen i exempelvis Virserums

konsthalls utställning *Våldet i ungas vardag*. Även Unga Romateaterns teateruppsättning, *Dömd*, bygger på ungas egna berättelser om utsatthet.

De flesta projekt använder dock en kombination av metoder som att utbilda personal, anordna workshops med elever eller unga, erbjuda stöd för de som behöver, skapa material så att metoden kan användas av fler samt producera informationsmaterial. Det alltigenom dominerande arbetssättet är pedagogiskt arbete med föreläsningar, lektioner eller gruppverksamhet.

Preventionsnivåer

Förutom att det finns tre typer av prevention – universell, selektiv och indikativ – så kan vi dela in prevention i olika nivåer (mikro, meso, makro) från individinsatser till policyinsatser. Enligt preventionsforskning bör projekt arbeta preventivt på flera nivåer för att åstadkomma varaktig förändring (Flood 2011). Här följer en beskrivning av de olika nivåerna:

- 1 **Stärka individers kunskaper och färdigheter** innebär att öka individers kapacitet att förebygga våld och aktivt stödja säkerhet.
- 2 **Stödja utbildning i närsamhället** innebär att nå ut till grupper med information och kunskap. Exempelvis gruppverksamhet såsom utbildning eller program för att förebygga våld.
- 3 **Utbilda professionella eller nyckelpersoner** innebär att stärka de som i sin tur överför kunskap till andra och fungerar som positiva förebilder.
- 4 **Engagera, stärka och mobilisera närsamhället** innebär att föra samman grupper och individer för att få starkare genomslag.
- 5 **Förändra organisationer** innebär att införa föreskrifter och regelverk samt förändra normer i organisationer för att förebygga våld.
- 6 **Påverka policy och lagstiftning** innebär att anta lagar och policyer som stödjer hälsosamma samhällsnormer och ett samhälle fritt från våld

Modellen kan ge ytterligare en bild av hur projekten arbetar. Det är dock viktigt att komma ihåg att ett och samma projekt kan arbeta på flera preventionsnivåer samtidigt. En vanlig kombination är nivå 2 och 3. Exempelvis får elever en lektion plus gruppsamtal och personalen utbildas i frågan för att bättre kunna bemöta och förstå ungas situation.

Att arbeta på flera nivåer samtidigt betyder i praktiken att samverkan blir viktigt. Samverkan är något som efterfrågas av bidragsgivare i projektplaner och redovisningar, vilket resulterar i att projekten strävar efter att hitta samverkanspartner som verkar på lite olika nivåer. Rädda Barnens projekt *Det handlar om kärlek* grundar sig i samverkan och är en preventionsinsats från nivå 1 till nivå 4. I tabell 11 redogör vi för hur projekten är fördelade på olika preventionsnivåer. De flesta projekt återfinns på flera preventionsnivåer.

Tabell 11. Projekt indelade efter preventionsnivå, antal

Preventionsnivå	Antal
1 Individ	30
2 Gruppverksamhet	93
3 Utbilda professionella	38
4 Engagera närsamhället	18
5 Förändra organisationer	5
6 Förändra policy	0

Kommentar: Projekten arbetar oftast på flera olika preventionsnivåer för att förebygga våld (n = 101).

Tabell 11 visar att nästan samtliga, 93 projekt, har någon form av gruppverksamhet (nivå 2), vilket innefattar allt ifrån lektioner och workshops till föreläsning i stora grupper. På andra plats kommer utbildning av professionella (nivå 3) med 38 projekt. Notera att vi har exkluderat projekt som endast utbildar professionella, trots denna insats förekommer frekvent i vårt material eftersom projekten gör insatser på flera nivåer. Därefter följer insatser riktade till enskilda personer såsom råd- och stöd samt behandling (nivå 1). Om projekt enbart har brottsofferfokus har det exkluderats, vilket innebär att projekten erbjuder många olika insatser för att förebygga våld. Nivå 4 utgörs ofta av kampanjer, opinionsbildning eller informationsinsatser och radio och återfinns i 18 av projekten. Nivå 5 förekommer i ett fåtal projekt, endast 5 men är då en av många insatser. Nivå 4 och 5 fångar prevention som fokuserar på samhället i stort och organisationsförändringar. De projekt som hamnar på dessa nivåer arbetar ofta även på nivå 2 och 3. Ett exempel på organisationsförändring är de organisationer som arbetar med mainstreaming eller jämställdhetsintegrering som Kristna Fredsrörelsens projekt *Genus i ickevåldsutbildningar*. Inga projekt bedriver prevention på nivå 6 som fokuserar på policy och mer övergripande större samhälleliga insatser. Sådant arbete förekommer givetvis i Sverige, men det är inte något som finns beskrivet i de projektunderlag vi granskat.

D. Plats för och vem som utför insatserna

Nedan beskriver vi dels *platsen* där insatsen ägt rum, det vill säga, *var* insatsen görs, dels en gruppering av projektägarna för att ge en bild av *vem* som utför arbetet.

Platser där projekten äger rum

I tabell 12 har vi kategoriserat materialet utifrån typ av plats, alltså var insatserna utspelar sig. Vi har rangordnat de vanligaste arenorna i storleksordning. En del projekt finns därtill på flera platser, vilket gör kategorierna delvis överlappande. Skolan är den mest framträdande platsen för samtliga projekt.

Tabell 12. Projekt indelade efter plats, antal

Plats	Antal
På skola	66
I föreningslokal	20
Vid övrig kommunal verksamhet	10
I offentliga rum	7
På fotbollsarena	4
På övriga platser	3
På nätet	2

Kommentar: Projekten verkar oftast på en plats, men kan ibland förekomma på flera platser för att förebygga våld (n = 101).

Skolan är en viktig plats för både universell och selektiv prevention. Valet av plats hänger samman dels med att där finns barn och unga, dels med att skolan är en plats där kränkningar och våld kan förekomma.

När ideella föreningar bedriver studiecirklar, dialogträffar eller lägerverksamhet används ofta den egna föreningslokalen som plats. En föreningslokal kan också vara en plats för gruppbehandling som exempelvis Mansmottagningen i Uppsalas projekt *Pappagruppen – ett program för våldsbenägna fäder*. Kvinno- och tjejjourer bedriver ofta stödsamtal i sina egna föreningslokaler.

Inom *övrig kommunal verksamhet* är det ofta mottagningar som arbetar mot våld i nära relationer, exempelvis Nacka kommuns projekt *Familjeverksamheten*. Även projekt som bedrivs på fritidsgårdar hamnar inom denna kategori. Exempelvis Arnögruppens projekt *Att möta tonårspojkar som riskerar att beröras av hedersrelaterat våld* vid Herrhagens fritidsgård, där en killgrupp fokuserar på hedersrelaterade frågor.

Platsen *fotbollsarena* betyder att arbetet bedrivs i samband med fotbollsmatcher för att nå unga som riskerar att rekryteras till fotbollsfirmer (grupper av supportrar som ofta är våldsamma) eller som är bråkiga under matcher. Ett annat exempel är att använda sig av fotbollsspelare för att få igång samtal i samband med fotbollsevenemang med unga kring rasism på och utanför fotbollsplanen – exempelvis Riksorganisationen Ungdom mot rasisms projekt *Unga fotbollsspelare – mot våld och rasism*.

Anledningen till att endast fyra projekt hamnar på platsen *i offentliga rum* beror på att få projekt framför allt vänder sig till allmänheten. På denna arena hamnar utställning på museum och att sprida information allmänt, det vill säga inte i skolan eller i samband med utbildning av personal.

En plats som än så länge inte är så välanvänd – om vi utgår från dessa 101 projekt – är internet. Det finns dock ett projekt, Män för Jämställdhets *Killfrågor.se*, som kan beskrivas som en sajt som vänder sig till pojkar mellan 10 och 18 år. På sajten kan besökare få råd och stöd samt information. Alla är välkomna oavsett erfarenhet av våld. I ljuset av att unga människor växer upp med internet kommer säkert fler framtida projekt att använda internet som arena för att nå ut till barn och unga.

Projektägare

I tabell 13 har vi kategoriserat projektägarna i tre grupper: frivilligorganisationer eller stiftelser; kommunala verksamheter; studieförbund.

Tabell 13. Projekt indelade efter typ av projektägare, antal

Typ av projektägare	Antal
Frivilligorganisation/stiftelse	63
Kommunal verksamhet	36
Studieförbund	2
Totalt	101

Kommentar: Projekten ingår i en av ovanstående kategorier (n = 101).

I materialet finns en överblick av frivilligorganisationer och stiftelser som driver våldsförebyggande projekt. En förklaring kan kopplas till vilka som ger ekonomiskt stöd. Arvsfonden som är en viktig finansiär ger endast till frivilligsektorn. Men jämfört med för 10–15 år sedan är det betydligt fler kommunala verksamheter som arbetar med att motverka våld. De fåtal studieförbund som finns med i materialet utgörs av Studieförbundet.

E. Val av genusperspektiv

Bakgrunden till att vi ägnar tid åt att tolka huruvida projekten anlägger genusperspektiv eller inte hänger samman med uppdraget – att klargöra om metoderna har ett jämställdhetsperspektiv.

Uppdragets fokusering kan sättas i relation till WHO:s sammanställningar av våldsprevention som har sett samband mellan mer kritiska genusperspektiv och förändring av programdeltagande män med våldsproblematik (Barker, Ricardo, Nascimento, Olukoya & Santos 2010).

Endast några få projekt uttalar explicit vilket genusperspektiv de utgår ifrån, vilket gör att kategoriseringen av projekten bygger på våra tolkningar. Här följer den definition av olika genusperspektiv som vi även lutar oss mot i artikeln *Före han slår* (Sjögren, Berg, Hylander & Söderström 2013).

- 1 Den första ansatsen, genusneutral, är genusblind och kan beskrivas som avsaknad av genusperspektiv. Sådana insatser skiljer i mycket liten grad mellan kvinnors och mäns behov och varken förstärker eller ifrågasätter etablerade föreställningar om genus.
- 2 Den andra ansatsen genus som variabel, innebär att kvinnor och män i alla fall figurerar som statistiska enheter. Deltagare har exempelvis tillfrågats om de är tjejer eller killar och resultat kan därför delas upp utifrån kön.
- 3 Den tredje ansatsen är genussensitiv och uppmärksammar de särskilda erfarenheter och behov kvinnor och män kan ha på grund av etablerade föreställningar om genus. Den kan exempelvis utgå från att en viss metod tidigare visat sig fungera sämre för killar och därför anpassas en insats efter killars behov. En insats som exempelvis utgår från att kvinnor oftast är offer för mäns våld i nära relationer bedömer vi som genussensitiv. En sådan ansats utgår från genus som en social konstruktion.
- 4 Den fjärde ansatsen är genusförändrande eftersom den försöker förändra etablerade föreställningar om genus och skapa mer jämställda relationer mellan kvinnor och män (Sjögren et al. 2013).

I tabell 14 har vi skrivit in den fördelning av genusperspektiv bland projekten som vår bedömning resulterade i. Vi har kategoriserat projekten så att varje projekt endast fått en typ av genusperspektiv.

Tabell 14. Projekt indelade efter genusperspektiv, antal

Genusperspektiv	Antal
1. Genusneutral	4
2. Genus som variabel	7
3. Genussensitiv	59
4. Genusförändrande	31
Totalt	101

Kommentar: Projekten har bedömts ingå i en typ av genusperspektiv (n= 101).

Majoriteten av projekten anlägger någon form av kritiskt genusperspektiv på sitt arbete, de kan beskrivas som genussensitiva (59) eller genusförändrande (31). De flesta tolkar vi dock som genussensitiva. En förklaring till att så många tolkas som genussensitiva hänger ihop med den särskilda utlysningen kring hedersrelaterat våld och förtryck. I många av dessa projekt beskrivs flickors och pojcars olika position och situation i familjen. Anledningen till att projekten inte tolkas som genusförändrande hänger samman med att själva insatsen inte verkar genomsyras av exempelvis

genuspedagogiska eller normkritiska infallsvinklar som tyder på en genusförändrande ansats. Fokus förefaller i de flesta projekt ligga på familj, föräldrar och anpassning till Sverige.

Det som kännetecknar projekt med en genusförändrande ansats är att många aktörer befinner sig inom kvinnojoursrörelsen och liknande föreningar som redan i ansökan anlägger ett genusperspektiv eller ett normkritiskt perspektiv på problemet som ska lösas.

En förklaring till att det inte har varit så lätt att redogöra för vilka teoretiska perspektiv som projektens metoder bygger på hänger också samman med hur respektive bidragsgivares blanketter är formulerade. Teoretiska utgångspunkter, som problemet eller kommande metoder vilar på, efterfrågas sällan. Länsstyrelserna efterfrågar i vissa utlysningar teoretiska utgångspunkter kopplade till exempelvis jämställdhet.

Genusperspektiv och målgrupp

Tabell 15 kombinerar projektens genusperspektiv med målgrupp utifrån kön. För både genusperspektiv och målgrupp utifrån kön gäller att varje projekt endast har en ansats eller målgrupp.

Tabell 15. Projekt indelade efter genusperspektiv och målgrupp utifrån kön, antal

Genusperspektiv	Killar	Killar och tjejer	Totalt
1. Genusneutral		4	4
2. Genus som variabel		7	7
3. Genussensitiv	10	49	59
4. Genusförändrande	5	26	31
Totalt	15	86	101

Kommentar: Projekten har bedömts ingå i en typ av genusperspektiv och en huvudsaklig målgrupp utifrån kön (n = 101).

Nästan hälften av alla projekt (49) som vänder sig till både killar och tjejer har en genussensitiv ansats. Av de 15 projekt som vänder sig enbart till killar arbetar två tredjedelar (10) utifrån en genussensitiv ansats. Här finner vi exempelvis mansmottagningar och andra typer av verksamheter som Fryshuset och Fotbollsalliansens projekt *Fotbollsalliansen* som vill motverka nyrekrytering av unga killar till fotbollsfirmor (våldsamma supportrar).

En tredjedel av de 15 som vänder sig till killar (5) har en genusförändrande ansats. Dessa utgörs av Män för Jämställdhets projekt, Rädda Barnens ungdomsförbunds projekt *Allan* och två mansmottagningar (Uppsala och Falun/Borlänge). Bland de 26 projekt med genusförändrande ansats som vänder sig till både killar och tjejer, finner vi exempelvis Kurdiska föreningen i Eskilstunas projekt *Manliga nätverket BAWAN*, men också Flens kommuns projekt *TILLIT* som i första hand handlar om att utbilda professionella men som även anordnar studiedagar i skolan för elever om hedersrelaterat våld.

Genusperspektiv och preventionstyp

I tabell 16 presenterar vi genusperspektivet hos projekten i kombination med typ av prevention. Som vi tidigare nämnt har varje projekt endast ett genusperspektiv. För att förstå tabellen blir det viktigt att komma ihåg att de flesta av projekten genomför olika insatser som svarar mot flera preventionstyper.

Tabell 16. Projekt indelade efter genusperspektiv och typ av prevention, antal

Genusperspektiv	Universell	Selektiv	Indikativ
1. Genusneutral	1	3	1
2. Genus som variabel	4	4	1
3. Genussensitiv	34	39	6
4. Genusförändrande	25	12	9
Totalt	64	58	17

Kommentar: Projekten har bedömts ingå i en typ av genusperspektiv och oftast flera typer av prevention (n= 101).

Tabell 16 visar att de flesta projekt bedriver universella eller selektiva insatser utifrån en genussensitiv eller genusförändrande ansats. Exempelvis arbetar 9 av 17 projekt som hamnar på indikativ nivå och har en genusförändrande ansats med stöd/rådgivning, men också med föreläsningar och samtalsgrupper. De två projekt som inte arbetar på flera nivåer är båda mansmottagningar som enbart fokuserar på behandling, är rent indikativa och som bland annat vänder sig till unga förövare.

Det kan vara värt att påpeka att de projekt som i första hand bedriver indikativa insatser som behandling ofta ägs av kommuner. Deras projekt är mer fokuserade på att utveckla behandlingsverksamheter för barn, kvinnor och män. Ett projekt som bryter mot detta är Gävle kommuns projekt *Föröväre* som är på turné i Gävleborgs län. Syftet är att turnera runt och föreläsa om våld i nära relationer utifrån en genusförändrande ansats. Projektet bedriver ingen behandling.

Hur genusansatsen kommer till uttryck i själva insatserna har vi svårare att uttala oss om eftersom metodmaterial sällan finns med i det genomgångna materialet. Genusansatsen går att utläsa i hur projekten beskriver problemet och målet med insatsen, men att säga något om hur genusansatsen kommer till uttryck i mötet med målgruppen är inte lika tydligt beskrivet i redovisningarna. I några projekt finns manualerna med, som i Rädda Barnens ungdomsförbunds projekt *Allan*. Då kan vi utläsa att den genusförändrande ansatsen av universell typ även genomsyrar övningar som målgruppen ska ta del av.

Genusperspektiv och typ av våld

Tabell 17 sätter samman genusperspektiv med våldsförhållanden i syfte att se om våldsförhållanden har samband med genusansatsen. Vi har tidigare också nämnt att ett projekt vanligtvis söker förebygga flera typer av våld.

Tabell 17. Projekt indelade efter typ av våld och genusperspektiv, antal

Typ av våld	1. Genus-neutral	2. Genus som variabel	3. Genus-sensitiv	4. Genus-förändrande	Totalt
Hedersrelaterat våld	3	3	44	13	63
Våld i nära relationer	1	1	10	13	25
Killars våld mot killar (gatuvåld)	2	1	3	6	12
Mobbning, kränkningar, trakasserier	1	1	3	5	10
Sexuellt våld	1	1	2	5	9
Skolbråk	0	1	1	5	7
Huliganvåld	0	0	3	0	3
Hatbrott	0	0	0	3	3

Kommentar: Projekten har bedömts ingå i en typ av genusperspektiv och avser oftast att förebygga flera typer av våld (n = 101).

De flesta projekt som fokuserar på hedersrelaterat våld har en genussensitiv ansats (44 av 63). När det kommer till våld i nära relationer har lite mer än hälften en genusförändrande ansats (13 av 25). En förklaring kan vara att många projekt drivs av olika kvinno- och tjejjourer som har en lång tradition av att arbeta utifrån en genusförändrande ansats.

När mobbing diskuteras i projekten, som har en genusförändrande ansats, (5 av 10) är mobbning endast en av flera våldsformer som projekten vill förebygga. De två projekt som endast fokuserar på mobbning – Teater de Vills projekt *Vapenhuset* (genussensitiv ansats) och Studieförbundet i Södra Närkes projekt *Vi bryr oss* (genus som variabelansats) – har vi inte tolkat som genusförändrande ansatser. Tolv projekt har fokus på killars våld mot killar, men det är endast ett som enbart fokuserar på killars våld mot killar – Ungdomsalternativets projekt *ART i praktiken* – vilket är ett genusneutralt projekt. I de andra projekten är killars våld mot killar endast en av flera våldsformer som förebyggs ur en genusförändrande ansats.

Majoriteten av projekten som fokuserar på sexuellt våld har en genusförändrande ansats (5 av 9), vilket kan hänga samman med att de flesta projektägare finns inom kvinno- eller tjejjourerörelsen. Med ett undantag och det är Sjuhärads kommunalförbunds projekt *Skolprojekt Utväg Södra Älvsborg* som är ett samverkansprojekt mellan flera kommuner. Projektet har en genusförändrande ansats och förutom sexuellt våld vill projektet motverka mäns våld mot kvinnor och barn.

Alla projekt som fokuserar på hatbrott är genusförändrande (3 av 3) och projekten bygger på teatern *No tears for queers* (Riksteaterföreningen scenkonst Kalmar och RFSL Ungdom). Endast ett projekt har ett renodlat skojbråksfokus och det är Alma Europas projekt *Maktlekar* som är ett metodutvecklingsprojekt med fokus på barn i grundskolan. Genusansatsen är genus som variabel. De projekt som fokuserar på huliganvåld är alla föreningar inom fotbollsvärlden och de har en genussensitiv ansats.

F. Utvärdering av insats

Tabell 18 beskriver slutligen hur projekten kan sägas vara utvärderade. Denna kategorisering har vi skapat utifrån materialet. Kategorierna är uteslutande från varandra och då flera typer av utvärderingar förekommit för ett projekt har vi bedömt dem utifrån den huvudsakliga utvärderingstypen.

Tabell 18. Projekt indelade efter typ av utvärdering, antal

Typ av utvärdering	Antal
1. Självtvärdering	82
2. Extern utvärdering	6
3. Egen enkätutvärdering	13
Totalt	101

Kommentar: Projekten i tabellen har bedömts till en huvudsaklig typ av utvärdering (n = 101).

Det som går igen är att få har genomfört utvärderingar av sina preventiva insatser. De flesta hamnar i kategorin självvärdering (82), vilket innebär att det material som finns om genomförandet är slutredovisningar till finansörerna där projektägarna själva bedömer om målen är uppfyllda eller inte. Redovisningarna innehåller i princip ingen information som kan säga något om insatsens effekt mer än hur många personer som nåtts av projektet.

De externa utvärderingar som är genomförda (6) är oftast utförda av forskare. Metoderna som har använts är framförallt kvalitativa såsom intervjuer och uppföljningssamtal. Så utvärderingarna kan ses som brukarorienterade, med fokus på vad deltagarna tycker om insatsen.³

En del projekt (13) genomför egna enkätutvärderingar. Ett projekt som sticker ut och återkommer ett flertal gånger är Rädda Barnens projekt *Det handlar om kärlek*, som används vid flera skolor i Sverige, där ett liknande upplägg används oavsett skola och stad. Detta projekt genomför egna enkätutvärderingar med för- och eftertester som fångar kunskapen om barns rättigheter. Materialet sammanställs vid varje skola där projektet genomförs, vilket rimligtvis ger en bild av hur insatsen faktiskt gick och är det närmaste vi kommer en effektutvärdering i vårt material.

Med tanke på att diskussionen om evidensbaserat socialt arbete har pågått i mer än tio år i Sverige är det intressant att inget projekt har blivit effektutvärderat. En förklaring kan vara att det är kostsamt och svårt att få forskningsmedel för utvärdering. Vidare så efterfrågar inte bidragsgivarna annat än en slutredovisning. Bidragsgivarna vill veta om pengarna användes till det som var planerat.

Diskussion

Vilka framgångsfaktorer, problemområden, kunskapsluckor och utvecklingsbehov som finns i det svenska våldsförebyggande arbetet idag kan bli synligt om vi sätter vår studie i relation till vad tidigare studier har visat fungerar inom prevention.

Vad som fungerar i prevention är en stor och omfattande fråga och vi kommer inte att kunna ge ett heltäckande svar på det men ändå ge en bild av hur läget ser ut i Sverige utifrån det genomgångna materialet.

Vi kommer att sätta genomgången av materialet i relation till:

- vad som fungerar i preventivt arbete med unga generellt
- vad som fungerar i våldspreventiva insatser, vilket i stort sett beror på vilken våldsförövare vi talar om
- vad som fungerar för våld i nära relationer inklusive sexuellt våld.

En del av detta har vi också redan behandlat i artikeln *Före han slår* (Sjögren et al. 2013).

I en metaanalys av Anderson och Whiston (2005), som fokuserar på preventiva insatserns effektivitet att förebygga framför allt sexuellt våld bland universitetsstudenter i USA, har 69 studier med 102 insatser riktade till totalt 18 172 deltagare granskats. Anderson och Whiston har genom sin metaanalys identifierat vilka faktorer som påverkar insatsernas effekt.⁴ Sammantaget visar resultatet att våldsförebyggande insatser är delvis effektiva när det gäller att förändra attityder till samt öka kunskap om sexuellt våld. Prevention som använder en så kallad hela-systemet-ansats ("multi-level approach") verkar kunna förebygga våld bättre än en begränsad insats (exempelvis enbart samtalsgrupper). Insatser inom det våldsförebyggande fältet med hela-systemet-ansats, är dock ett relativt nytt forskningsområde, men förespråkas i mångt och mycket för att de visat goda resultat på andra sätt.

Här följer ett försök att förhålla det genomgångna materialet till aktuell forskning om vad som anses fungera inom våldsprevention – framför allt sexuellt våld.

³ Projektet *Killfrågor.se* har ingått i ett forskningsprojekt tillsammans med *Tjej-zonen & UMO.se*. Rapporten är inte en utvärdering utan grundforskning och därför kommer den inte med. Löfberg, C. & Aspán, M. (2012) *Digitala erbjudanden. Ungas erfarenheter av information, stöd, samspel med vuxna online*. Institutionen för pedagogik och didaktik, Stockholms universitet.

⁴ En mer exakt beskrivning är att Anderson och Whiston (2005) har gjort en metaanalys och beräknat effektstorlek för utfallsmått såsom attityder relaterade till våldtäkt, kunskap om våldtäkt, beteendeintentioner och förekomst av sexuella övergrepp. Därtill har de för att förstå processerna bakom förändringen gjort en analys av moderatorer, med andra ord en analys av variabler som påverkar insatsernas effekter.

Framgångsfaktorer

Killar som målgrupp i enkönade och könsblandade grupper

I vårt material är det endast 15 av 101 projekt som enbart vänder sig till pojkar eller unga män. De flesta insatserna är riktade till barn och unga i enkönade- och könsblandade grupper. Ungefär samma fördelning av projekt vad gäller målgrupp (enbart för killar samt för killar och tjejer) verkar råda inom internationellt preventionsarbete. Endast en liten del av exempelvis de internationella preventionsprogrammen, med fokus på sexuellt våld, är riktade till enbart unga män (Lonsway et al. 2009). Detta kan delvis förklaras med att fältet pojkar och våld är i sin linda. Det är exempelvis först nu som det är möjligt att arbeta med vuxna män (Eriksson & Berg 2011). Det är dessutom svårt att komma in i skolor, platsen där de flesta projekten genomförs, om en insats enbart vänder sig till hälften av eleverna.

Forskningen om *huruvida* våldsprevention riktat till enbart killar har effekt går isär (Lonsway et al. 2009). En del program riktade till unga män har visat framgång i att förändra mäns föreställningar och attityder relaterade till våldtäkt. Andra program har minskat mäns självrapporterade sannolikhet att våldta. Det finns utvärderingar som hävdar att interventionen har minskat mäns faktiska sexuella aggressivitet (Lonsway et al. 2009, jfr Sjögren et al. 2013). Ett annat intressant resultat i Anderson och Whistons (2005) metaanalys är att könen verkar påverkas olika av att arbeta enkönat eller flerkönat. När kvinnor deltog i en könsblandad grupp förändrades deras attityder, men när kvinnor samtalande i enkönade grupper förändrades deras beteendeintentioner. Män däremot förbättras inte av program i enkönade grupper, utan förändringen var större i könsblandade grupper, särskilt förändringen i beteendeintention.

Det resultatet påminner om Ferrer Wreders, Stattin, Lorente, Tubman och Adamssons (2005) resonemang om att arbeta enkönat med killar snarare kan främja våldsamt beteende än förebygga våld. Enligt den forskningen spelar dock ålder in i denna process. Yngre barn verkar inte påverkas av andras våldsbeteende på samma sätt som tonåringar gör. Om enbart killar ingår i en grupp, så verkar det snarare stimulera antisocialt beteende och kriminalitet än att främja dess motsats. Detta förklaras med att för tonåriga killar är interaktion med jämnåriga viktigare än interaktion med vuxna och föräldrar. WHO:s sammanställningar av Barker, Ricardo & Nascimento (2007) och Barker et al. (2010) visar på det motsatta – att just enkönat genusförändrande arbete med män i grupp är effektivt och även minskar våldsanvändning. Vi frågar oss om de program som återskapar våld kanske inte arbetar tillräckligt genusförändrande (jfr Berg 2007).

Det finns dock en del utmaningar med ett enkönat arbetssätt. Att genomföra enkönade insatser i exempelvis skolan är inte optimalt eftersom endast hälften av eleverna är tilltalade. Även flickor och unga kvinnor behöver få möjlighet att reflektera kring våld. Projektet *Machofabriken* riktar sig till både killar och tjejer och arbetar könsblandat, men fokuserar på frågor om maskulinitet, vilket är en variant av förändringsarbete i vårt material, som inte behandlats i den internationella preventionslitteraturen.

I vårt material riktar sig de flesta insatser som sagt till barn och unga av alla kön. Arbetet kan variera mellan enkönade och könsblandade grupper. Utifrån att det inte råder någon konsensus kring vad som fungerar bäst när det kommer till könssammansättning i det våldspreventiva arbetet ser vi det som en framgångsfaktor att fortsätta arbeta med flera olika strategier för dessa grupper sammansättning. Ibland är det bra med enkönade grupper, ibland med könsblandade. Vi behöver också fundera kring andra sätt att sortera grupper på än utifrån kön, så att alla barn och unga känner sig inkluderade. Barn och unga som inte definierar sig enligt tvåkönsmodellen får problem med de könsuppdelade grupperna – vilken grupp ska de tillhöra?

Samverkan och arbete på flera nivåer bra i all prevention

I det genomgångna materialet verkar de projekt som samverkar med olika organisationer och myndigheter ha lyckats bättre med att genomföra men framför allt med att kunna verka vidare efter projekttidens slut. Helt klart sker väldigt mycket samverkan, ett exempel på det är att skolan är den vanligaste platsen där 66 av insatserna äger rum, medan 63 av projekten ägs av frivilligorganisationer. Nästan alla projekt anger också någon form av samverkan eller samarbete med andra aktörer i projektunderlagen. Samverkan möjliggör ofta att insatsen kan verka på flera preventionsnivåer samtidigt, enligt Floods (2011) modell från individ- till policynivå, vilket talar för att ett sådant projekt har större chans att klara målet att förebygga våld över tid.

Enligt det internationella preventionsfältet får insatser positiv effekt på deltagarnas attityder och beteende om insatser genomförs på olika preventionsnivåer samtidigt. Dessutom verkar samverkan och insatser som engagerar ett närsamhälle öka möjligheten att motverka våld. Det är också viktigt att de insatser som görs överensstämmer med det sociala, ekonomiska och politiska sammanhang där de genomförs. En viktig komponent är dessutom att insatserna är grundade i en riklig teoretisk grund, till exempel teorier som har fokus på risk- och friskfaktorer, det vill säga förebygger våld och främjar hälsosamma relationer på samma gång. En av de viktigaste faktorerna är att behandla strukturella aspekter som underliggande orsaker till sociala problem, snarare än att söka svaren hos individen (jfr Casey & Lindhorst 2009).

Interaktiva och varierande metoder

Metoderna som används i vår kartläggning är ofta en kombination av fakta och interaktiva övningar som skapar delaktighet och förhoppningsvis engagemang (Flood 2009). De flesta insatser som sker äger rum i mindre grupper med barn och unga för att möjliggöra reflektion och samtal, vilket ligger i linje med preventionsforskningens rekommendationer.

Program som bygger på interaktiva metoder där de unga blir delaktiga anses främja förändring av beteenden i högre grad. Kombinationen av faktainhämtning, reflektion och social träning, som exempelvis rollspel, underlättar för deltagarna att få nya insikter och erfarenheter. Detta ökar i sin tur möjligheten att det ”nya” kan utmana problembeteenden. För att nya sociala färdigheter ska tas in krävs kontinuerliga möten och många repetitioner för att de ska få fäste (Berg 2007).

Genus en viktig del av insatsen

Uppdraget handlar om att undersöka huruvida projekten anlägger ett jämställdhetsperspektiv eller inte. Sammantaget kan vi säga att majoriteten av projekten, 90 stycken, anlägger antingen ett genussensitivt eller ett genusförändrande perspektiv på problemet. Utifrån WHO:s sammanställningar (Barker et al. 2007, 2010) bör de 31 projekt som har en genusförändrande ansats ha en större chans att nå målet – förebygga våld. Det vi inte kan uttala oss om, på grund av materialets begränsningar, är hur genusperspektivet genomsyrar själva genomförandet och innehållet i insatsen. Enligt Andersson och Whiston (2009) är insatser som diskuterar genusnormer, ger information om våldtäkt, diskuterar våldtäktsmyter och visar på strategier för riskreducering mer effektiva för attitydförändringar, än program som bygger på empati eller har ett ospecificerat innehåll. Vidare visar sig program som fokuserar på ett ämne, vara mer effektiva än de program som omfattar många ämnen. Att lämna väldigt mycket information vid en insats kan innebära försvagade långsiktiga programeffekter. Från forskning på programmet Safe Dates (Foshee et al. 2005, Sjögren et al. 2013) framkommer det också att förändring i attityder relaterade till genus, ger minskad våldsanvändning, vilket talar för att de flesta insatser i vårt material som har någon form av kritiskt genusperspektiv kan vara framgångsrika.

Liknande slutsatser har även WHO:s sammanställningar av hälsofrämjande preventionssatser visat (Barker et al. 2007, 2010). Även i en svensk kontext börjar detta mer och mer få fäste. Enligt Skolverkets arbete med mobbning bör mobbningsarbetet i skolan ta hänsyn till köns olika positioner och handlingsutrymme för att kunna motverka mobbning (Flygare et al. 2011).

Problemområden

Korta punktinsatser ger ingen varaktig effekt

De metoder som är vanligast förekommande i genomgången är lektioner (55 gånger) och smågruppssamtal (54 gånger). De förekommer framför allt i skolan och vad vi kan utläsa mest som punktinsatser. Alltså inte som en upprepande insats eller som en samtalsserie över tid.

Preventionsforskning i allmänhet visar att insatser som löper över tid och som upprepas är mer effektiva än enstaka insatser (Lonsway et al. 2009). Forskningen indikerar att det är mer effektivt att göra terminslånga insatser eller insatser med ett flertal träffar över en längre tid än att arbeta med punktinsatser (Anderson & Whiston 2005). Det är också viktigt att förmedla att effektfulla interventioner tar tid. Först efter år av arbete börjar interventioner visa resultat (Sundell et al. 2007).

Professionella insatser och stöd till unga

I flera av projekten som fokuserar på hedersrelaterat våld används metoden *peer education*, vilket förenklat betyder att den som föreläser eller leder har en liknande bakgrund som målgruppen, ligger nära i ålder och ibland även har liknande erfarenheter. Exempelvis att den som föreläser har tagit avstånd från hedersrelaterade normer kring genus, relationer och familj och berättar hur den resan gick till i syfte att få andra i liknande situationer att se möjligheten att göra andra val.

Forskning kring preventiva metoder visar lite stöd för att peer-to-peer underlättar att förebygga problemet. Snarare pekar forskning på vikten av att det är en professionell som utbildar, eller genomför gruppsamtal, för att insatsen ska ha effekt (Lonsway et al. 2009). Förespråkare för *peer education* menar att unga har fördel av att själva känna till och kunna anpassa sig till en viss "ungdomskultur" och kan lättare bli lokala förebilder för jämnåriga (Weisz, Beverly & Black 2010). Om unga eller ideellt engagerade gruppleddare ska ansvara för insatserna behövs utbildning, handledning och strukturerat stöd för att nå önskad effekt (Anderson & Whiston 2005). Ett problemområde som kan finnas i 16 av projekten som använder sig av förebildsmodellen, *peer-to-peer* eller ambassadörer, är antingen brist på professionella insatser eller för lite stöd till de unga som utför insatserna.

Skolan som en viktig och ibland svåråtkomlig arena

Skolan är en viktig arena för förebyggande universella satsningar riktade mot unga. Barn och ungdomar tillbringar en stor del av sin vakna tid i skolan och en universell intervention i skolan har möjlighet att nå många samtidigt (Ferrer-Wreder et al. 2005, Sundell & Forster 2005). I skolan är det också möjligt att arbeta med hela systemet – all personal och skolans organisation – vilket behövs om preventionsarbetet och dess effekter ska hålla över tid.

I vårt material har sex av projekten en sådan hela-skolan-ansats, medan 66 av projekten finns på skolan som arena. Flera projekt i kartläggningen påpekar dock problemen med att komma in i skolan. Om de väl kommer in är det svårt att få igenom de önskemål som projektet behöver för att nå sina mål.

Dessa problem förefaller inte vara unika för den svenska skolvärlden utan även i USA verkar liknande utmaningar råda i det preventiva arbete som riktar sig till unga (Foshee & McNaughton

Reyes 2009). Det är svårt att få den tid som behövs på skolan, många gånger upplåts endast en till två lektioner, vilket är för lite för att åstadkomma förändring kring våld. Många skolor är också rädda för de föräldrareaktioner som den här typen av förändringsarbete kan väcka. I ljuset av att skolan är en så vanlig men på ett sätt svårarbetad arena har forskare i USA börjat skapa familjebaserade program som fokuserar på våld (Foshee & McNaughton Reyes 2009).

Kunskapsluckor

Kunskap om prevention

Utifrån de material som vi undersökt är det möjligt att säga att flera av aktörerna har lite kunskap om hur preventionsarbete bör genomföras och implementeras. Intrycket är att det är engagemanget som driver viljan att påverka och förändra.

På ett sätt är det tur att aktörerna inte har låtit sig stoppas av det många gånger gedigna arbetet som behöver genomföras för att de preventiva interventionerna ska ge den utdelning som önskas. Frivilligsektorn kan sägas vara en viktig aktör att få frågor på den politiska agendan och har många gånger varit de som banat väg för att större preventionssatsningar kommit igång. Exempelvis kvinnojourrörelsens betydelse för att mäns våld mot kvinnor och barn idag är ett väletablerat politiskt problem – även globalt sett. Mer kunskap om prevention skulle eventuellt flytta fram positionerna än mer.

Teoretisk grund och idé om förändring

En brist i projektens arbete är hur interventionerna kopplas samman med relevant teori om både problem och dess lösning. En förklaring till detta är delvis att bidragsgivarnas blanketter inte uttalat efterfrågar teoretiska utgångspunkter. Men som projektens mål och metod är formulerade går det att ana att de allra flesta projekt inte kopplar samman teorins betydelse med genomförandet.

Interventioner med en tydlig teoretisk bas visar sig ha bättre effekt (Casey & Lindhorst 2009). Preventionsfältet i allmänhet är präglad av inlärningsteorier. Det våldspreventiva fältet kan sägas försöka kombinera inlärningsteori med mer genusorienterade tolkningsramar. Flood (2009) menar dock att även förståelsen av våld spelar roll. Han lyfter fram en könsorienterad våldsförståelse, där relationen mellan maktstrukturer och individer sätts i centrum.

Relationen mellan olika typer av prevention, våld och ålder

Forskning om prevention påtalar vikten av att skapa tidiga interventioner. Lonsway et al. (2009) skriver att det är rimligt att börja med våldtäktsprevention under eller till och med innan unga har en egen sexuell praktik. Exempelvis finns det studier som visar att elever i 15-årsåldern förändrar sina attityder och sitt uppträdande (sina beteendeintentioner) betydligt mer i jämförelse med något äldre gymnasieelever. I vårt material är det väldigt få insatser som riktas till barn mellan 0 och 11 år, endast 10 procent. Cirka 90 procent av projekten gör insatser för unga mellan 12 och 18 år, 20 procent för unga över 19 år.

Med tanke på att vissa former av våld drabbar unga i väldigt tidig ålder, till exempel barns utsatthet för våld i nära relationer som ibland börjar redan innan barnet är fött, vid 0 års ålder och framåt. Mobbning, trakasserier och kränkningar förekommer tidigt i barns liv och är relevant från förskolans verksamhet och framåt. Hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i ungas nära relationer och sexuellt våld bör om det ska räknas som primärpreventiva insatser påbörjas före unga själva kommer i puberteten.

Mot bakgrund av detta borde fler primärpreventiva insatser riktas till barn tidigt i livet. Utifrån det genomgångna materialet är barn den grupp som det, än så länge, satsas minst på, om vi fokuserar på universella satsningar. I den internationella litteraturen finns flest insatser rapporterade för universitetsstudenter. Även sådana insatser saknas i vårt material. Sammantaget finns det kunskapsluckor i det våldsförebyggande arbetet i Sverige, både kring insatser för barn och kring insatser för unga vuxna relaterat till en rad typer av våld.

Än så länge skapar frivilligsektorn framför allt universella insatser. De mer selektiva och indikativa insatserna genomförs till största delen av kommunala aktörer. Men hedersprojekten sticker ut. De driver både universella och selektiva insatser. Det svenska våldspreventionsfältet är relativt ungt, vilket kan förklara att frivilligsektorn dominerar arbetet. Dessutom brukar det innovativa arbetet börja där.

Utvecklingsbehov

Utvärdering av insatserna effekter

En stötesten i materialet är hur litet dessa projekt är utvärderade, vilket är en viktig metod för att veta om insatsen fungerar, men också om den ekonomiska satsningen lönar sig.

Rekommendationen inom preventionsfältet är att insatser ständigt bör utvärderas genom för- och eftertester samt uppföljning vid flera tillfällen. Det som påpekas är att om det inte är möjligt att göra en randomiserad eller kvasiexperimentell studie finns det andra enklare vägar att få strukturerade och kunskapsbaserade analyser av vad som fungerar och vad som inte fungerar. Exempelvis kan man använda för- och eftertester utan kontrollgrupp, samt uppföljning efter 3 mån eller ett år. Antingen använder man etablerade mätinstrument eller skapar egna som är anpassade efter verksamheten. Detta kan kombineras med ett antal intervjuer med deltagare och omgivande personal, men också att de som genomförde insatsen skriver ner reflektioner. Materialet sammanställs och kan ge en bild av insatsens betydelse.

Manualbaserade program

I materialet finns det cirka 20 projekt som ska utveckla någon form av handledning eller manual. Det är projekt som innefattar allt från att översätta en engelsk manual kring Aggressiv Replacement Training (ART, ungdomsalternativet) till att skapa en lärarhandledning som kan underlätta arbetet med att visa film om mäns våld mot kvinnor (Sveriges Kvinno- och Tjejjourers Riksförbund, SKR). Projektens möjligheter att följa en manual är olika. ART är en manualbaserad metod som innebär att om man vill ha väntad effekt måste alla delar i programmet genomföras. Jämfört med instruktioner kring en handledning kopplad till en film så är de nedskrivna övningarna endast ett sätt att underlätta samtalen.

Preventionsprogram som är manualbaserade anses, enligt preventionsforskningen, vara att föredra, speciellt om ambitionen är att kunna uttala sig om effekten av insatsen. I vårt material har endast fyra projekt en manualbaserad verksamhet. Manualer anses även underlätta implementeringen av program, manualer kan göra det möjligt för andra att göra arbetet. Manualbaserade program ökar därmed möjligheten för unga att få ta del av i princip samma innehåll.

Idag är manualerna ofta inte så exakta i sitt innehåll utan förmedlar ramar, struktur och förhållningssätt snarare än detaljer. Anledningen är att manualen behöver anpassas till den målgrupp som ska delta. Om arbetet inte är anpassat till gruppens sociala och kognitiva förmåga kan en preventionssatsning göra mer skada än nytta (Sundell & Forster 2005).

Implementering

I materialet ställer bidragsgivare frågor om projektens framtida utveckling – alltså möjligheten att leva vidare efter projekttidens slut, vilket ofta besvaras med förhoppningar om att det ska gå vägen. Men om detta förverkligas framgår inte av materialet. Så länge en projektidé får mer stöd är det möjligt att utläsa hur det gått, vi har dock inte funnit några uppföljningsredovisningar som genomförts några år efter projektets slut. Arvsfonden brukar göra uppföljningar med tio års intervaller då forskare får ett antal projekt inom ett visst tema. Den genomgångens fokus är just huruvida projektets verksamhet eller metod lever vidare.

För att en preventiv satsning ska lyckas krävs det en noggrann, konsekvent och strukturerad implementering. För att nå fram till personalen krävs kunskap om organisationen och om personalens arbetssituation, men också att personal får utbildning och kontinuerlig handledning av de som skapat interventionen. I vårt material är utbildning av personal en mycket vanlig metod, 38 projekt gör detta. Med tanke på att få projekt innefattar preventionsnivå 5 och 6, som handlar om att förändra organisationer (5) och policyarbete (0), är en rimlig slutsats att inte särskilt många projekt planerar för implementering av insatser utan huvudarbetet handlar om att utveckla insatser, som förhoppningsvis ska bli varaktiga, men det är oklart hur och om det faktiskt blir så.

Ett möjligt tillvägagångssätt för att lyckas ...

Här följer ett sätt att vidareutveckla det preventiva arbetet. Generellt är vår rekommendation att det behöver ske möten mellan preventions- och interventionsforskning, frivilligorganisationer i Sverige och företrädare för skolan och kommunala organisationer, där mycket av insatserna görs. Fraser, Richman, Galinsky och Day (2009) beskriver hur en utveckling av det preventiva arbetet kan göras utifrån en strategi i fem steg:

1. **Specificera problemet och utveckla en programteori.** Utveckla en problemteori som beskriver förekomster av våld. Utveckla därefter en strukturell modell, med både risk- och skyddsfaktorer och andra faktorer. Skapa en programteori utifrån hur problemet ska förebyggas på olika nivåer. Identifiera interventioner och skapa en logisk modell för förändring eller en teori om förändring.
2. **Skapa och revidera programmaterial.** Utveckla ett första utkast av en manual med tillhörande material. Pilottesta manualen och materialet. Utveckla manualen med frågor om implementering, utbildning av ledare, handledning, relationen mellan interventionen och professionella riktlinjer för arbetet och kopplingen till evidensbaserad praktik. Specificera hur programmet ska anpassas till olika miljöer och grupper.
3. **Förfina och fastställ programkomponenterna.** Testa programmet med hög kontroll också i implementeringen där varje del i programmet provas var för sig. Kombinera därefter olika komponenter i programmet och studera de sammantagna effekterna. Utveckla riktlinjer för anpassning utifrån analysen av moderatörer och mediatorer.
4. **Testa effektiviteten på olika platser och sammanhang.** Prova programmet i en verklig och vanlig miljö, där programutvecklarna har begränsad kontroll av användningen. Bedöm vilken effektstorlek insatserna ger och betydelse av exponering av programmaterial.
5. **Spridning av resultat och programmaterial.** Publicera och sprid resultaten och programmaterialet. Utveckla protokoll för utbildning och certifiering av programmet.

Vi tror att ett utvecklingsarbete mellan praktiker, skolpersonal, frivilligorganisationer, genusforskare och folkhälsovetare som arbetar i linje med strategin ovan kan bli mycket fruktbar.

Kommentar: Material och metodologiska reflektioner

Materialet kräver en kommentar. Det vi noterade är att ansökningar och redovisningar är av olika kvalitet, vilket betyder att vi får tillgång till olika mycket information om projekten. En förklaring till den varierande kvaliteten kan vara bidragsgivarnas olika krav i redovisningar, men också att aktörerna är mer koncentrerade på att genomföra projekten än att skriva om dem. Materialet ger ändå en bred bild av vad som görs i Sverige i projektform när det gäller våldsprevention med fokus på barn och unga.

Vi som författat artikeln har själva bidragit till arbetet med våldspreventiva metoder med genusperspektiv riktat till killar och unga män, vilket kan uppfattas som problematiskt. Det blir därför viktigt att understryka att vi är partiska och att vi har ett egenintresse av förebyggande insatser som kopplar samman jämställdhet och våld. Därför har vi gjort denna genomgång på ett så noggrant sätt som möjligt och i dialog och samarbete med uppdragsgivarna. Vi har valt att vara transparenta i hur vi har sökt, bedömt och valt ut insatserna som presenteras i artikeln (bilaga 1).

Referenser

- Anderson, L. A. & Whiston, S. C. (2005). Sexual assault education programs: A meta-analytic examination of their effectiveness. *Psychology of Women Quarterly*, 29(4), 374–388.
- Berg, L. (2007). *Nordisk forskning om prevention mot våld bland unga – En betraktelse från en genusorienterad horisont*, FoU-Rapport 2007:10. Forsknings- och utvecklingsenheten, Stockholms stad.
- Barker, G., Ricardo, C. & Nascimento, M. (2007). *Engaging men and boys in changing gender-based inequity in health: Evidence from programme interventions*. Geneva: World Health Organization.
- Barker, G., Ricardo, C., Nascimento, M., Olukoya, A. & Santos, C. (2010). Questioning gender norms with men to improve health outcomes: Evidence of impact. *Global Public Health*, 5(5), 539–553.
- Casey, E. A. & Lindhorst, T. P. (2009). Toward a Multi-Level, Ecological Approach to the Primary Prevention of Sexual Assault : Prevention in Peer and Community Contexts. *Trauma Violence Abuse*, 10: 91 DOI: 10.1177/1524838009334129
- Centers for Disease Control and Prevention (2004). *Sexual Violence Prevention: Beginning the Dialogue*. Atlanta, GA.
- Eriksson, M. & Berg, L. (2011). *Våldsförebyggande arbete med män. En kunskapsöversikt*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.
- Ferrer-Wreder, L., Stattin, H. Lorente, C. C., Tubman, J. G. & Adamsson, L. (2005). *Framgångsrika preventionsprogram för barn och unga. En forskningsöversikt*. IMS och SiS. Gothia Forlag. Stockholm.
- Flood, M. (2009). *Advancing the field: best practice in schools-based violence prevention*. Partners in Prevention Forum - Domestic Violence Resource Centre. Australien.
- Flood, M. (2011). Involving men in efforts to end violence against women. *Men and Masculinities*, 14(3), 358–377.
- Flygare, E., Frånberg, G.-M., Gill, P., Johansson, B., Lindberg, O., Osbeck, C. & Söderström, Å. (2011). *Utvärdering av metoder mot mobbning*. Rapport 353. Stockholm: Skolverket.
- Foshee, V. A., Bauman, K. E., Ennett, S. T., Suchindran, C., Benefield, T. & Linder, G. F. (2005). Assessing the Effects of the Dating Violence Prevention Program "Safe Dates" Using Random Coefficient Regression Modeling. *Prevention Science*, 6(3), 245–258. doi:10.1007/s11121-005-0007-0
- Foshee, V. A. & McNaughton Reyes, H. L. (2009). *Primary Prevention of Adolescent Dating Abuse Perpetration: When to Begin, Whom to Target, and How to Do It*. In Whitaker and Lutzker (Eds.), *Preventing Partner Violence: Research and Evidence-Based Intervention Strategies*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Fraser, M. W., Richman, J. M., Galinsky, M. J. & Day, S. H. (2009). *Intervention research. Developing social programmes*. Oxford university press.
- Lonsway, K., Banyard, V., Berkowitz, A. D., Gidycz, C. A., Katz, J. T., Koss, M. P., Schewe, P. A. & Ullman, S. E. (2009). *Rape prevention and risk reduction: Review of the research literature for practitioners*. VAWnet. National Online Resource Center on Violence Against Women.
- Löfberg, C. & Aspán, M. (2012). *Digitala erbjudanden. Ungas erfarenheter av information, stöd, samspel med vuxna online*. Institutionen för pedagogik och didaktik, Stockholms universitet.

- Sjögren, M., Berg, L., Hylander K. & Söderström, P. (2013). *Före han slår*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Sundell, K. & Forster, M. (2005). *En grund för att växa. Forskning om att förebygga beteendeproblem hos barn*. FoU-rapport nr 1. Stockholm.
- Sundell, K., Vinnerljung, B., Jergeby, U., Varg, N., Marklund, K. & Antiila, S. (2007). Socialt arbete – mellan evidens & praktik. *Socionomen nr 2*. s. 63–65.
- Ungdomsstyrelsen (2010). *Prata bort mansvåld. Våldspreventivt arbete riktat till unga män*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Weisz, A. N., Beverly, M. & Black, B. B. (2010). Peer Education and Leadership in Dating Violence Prevention: Strengths and Challenges, *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 19:6, 641–660.

Bilagor

1. Metodbeskrivning

I Ungdomsstyrelsens uppdrag efterfrågas en beskrivning och analys av utvärderade metoder för attitydförändrande arbete riktat till pojkar och unga män när det gäller jämställdhet, maskulinitet och våld. Även metoder som riktas till unga för att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck samt metoder för att förebygga kränkningar, hot och våld mot homosexuella och bisexuella ungdomar samt unga transpersoner ingår i uppdraget. I uppdraget ingår också att analysera och identifiera framgångsfaktorer, problemområden, kunskapsluckor och utvecklingsbehov för det kunskapsbaserade våldsförebyggande arbete som idag riktas till pojkar och unga män, om dessa har ett jämställdhetsperspektiv samt analysera och identifiera hur detta tar sig uttryck.

För att kunna göra detta behövdes den kunskap som framkom i artikeln *Före han slår* (Sjögren, Berg, Hyllander & Söderström, 2013) kompletteras. I den genomgång och analys som gjordes i ovan nämnda artikel framkom att det inte bedrivs något effektutvärderat universellt våldsförebyggande arbete med hög vetenskaplig status riktat direkt till unga i Sverige, utan att de flesta metoder som hittades var framtagna och utvärderade i en amerikansk kontext. Resultatet leder till frågan: Vad är det då för våldsförebyggande arbete som riktas till unga killar alternativt till både unga killar och unga tjejer i Sverige idag?

I samband med Ungdomsstyrelsens uppdrag att genomföra utbildningsinsatser för att förebygga mäns våld mot unga kvinnor, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck (2007–2010) identifierades att det fanns bristande kunskap om förebyggande metoder riktat till killar och unga män. I ett försök att fylla den luckan i arbetet med utbildningarna togs skriften *Prata bort mansvåld* fram (Ungdomsstyrelsen 2010). Syftet var att göra en inventering av befintliga projekt, metoder och material för normkritiskt arbete kring pojkar, unga män och maskulinitet och som i någon form hanterar frågan om våld. Skriften diskuterar även tankar kring pedagogik, metoder och synsätt som kommer fram samt visar på fortsatta utvecklingsbehov och möjliga vägar för att iscensätta dessa. I *Prata bort mansvåld* konstateras att våldsförebyggande arbete måste ske kontinuerligt och på samtliga tre preventiva nivåer i samhället. Skriften utgör dock ingen systematisk inventering av våldspreventiva metoder i Sverige utan syftar mer till att lyfta frågan om våldsförebyggande arbete riktat till killar genom att särskilt belysa åtta av de identifierade projekten som arbetar med universell våldsprevention och därigenom ge en grund för vidare diskussioner kring metodutveckling.

Frågan vad det är för våldsförebyggande arbete som bedrivs i Sverige i dag på samtliga tre preventiva nivåer och som riktar sig till unga killar kvarstår därmed. I syfte att få en bild av detta tog utredare på Ungdomsstyrelsen kontakt med Sveriges Kommuner och Landsting, SKL och Socialstyrelsen i hopp om att dessa aktörer skulle kunna ha kunskap om det våldsförebyggande arbete som sker i den löpande verksamheten på skolor, fritidsgårdar och inom socialtjänsten. Ingen av dessa två aktörer hade dock kunskap om detta, vilket ledde oss till slutsatsen att det skulle bli ganska svårt att få grepp om det löpande våldsförebyggande arbete som sker runt om i landets kommuner. Vi anser dock att det finns ett behov av kunskap om detta som kan lägga en grund för att utvärdera och utveckla metoder, identifiera frågor som kan vara angelägna för fortsatt forskning samt för att sprida kunskap om förebyggande arbete som fungerar. Flera nationella myndigheter fördelar dock bidrag till både ideella och kommunala aktörer för olika former av våldsförebyggande arbete. Vi ansåg därför att det fanns en god möjlighet att kunna få en bild av de arbetssätt och metoder som tillämpas runt om i

landet genom en systematisk genomgång och kartläggning av våldsförebyggande projekt som beviljats av de stora nationella bidragsgivarna.

Urval och avgränsningar

De aktörer som identifierades som relevanta bidragsgivare var Ungdomsstyrelsen, Arvsfonden, Socialstyrelsen, Brottsförebyggande rådet samt Länsstyrelsen i Östergötland. Den sista myndigheten inkluderades eftersom de har ett nationellt uppdrag att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck, vilket bland annat har inneburit att bevilja bidrag till nationella eller länsövergripande projekt.

För att identifiera relevanta projekt eller verksamheter som arbetar våldsförebyggande har vi använt följande avgränsningar:

- Projektet/verksamheten ska uttalat arbeta attitydförändrande, förebyggande och/eller beteendeförändrande när det gäller våld.
- Följande våldsformer är av intresse: skojbråk, trakasserier, kränkningar, mobbning, misshandel, sexuella trakasserier, sexuella övergrepp, våldtäkt, hatbrott samt hedersrelaterat våld och förtryck.
- Projekten ska vara beviljade efter 2007⁵ och avslutade senast i och med utgången av 2011. Anledningen till att den aktuella tidsperioden valdes var att få så nya projekt som möjligt och både fånga in längre och kortare insatser. Orsaken till att vi enbart söker efter avslutade projekt är att vi bedömer att det är en större chans att genom den totala dokumentationen, i och med ansökan och slutrapport,⁶ få en så bra bild som möjligt av den metod eller det arbetssätt projektet/verksamheten använt sig av. Undantag mot detta kan göras för projekt som pågår efter 2011 förutsatt att det finns en tillräckligt fullständig delrapport att ta del av. Detta undantag har endast gjorts i enstaka fall.
- Målgruppen för projektet eller metoden ska vara killar/unga män alternativt killar/unga män och tjejer/unga kvinnor (alltså båda könen som målgrupp).
- Universella, selektiva och indikativa metoder är av intresse. Till skillnad från den genomgång och analys av effektutvärderade våldsförebyggande metoder som presenterades i artikeln Före han slår valdes nu en bredare ansats. Orsaken till detta var att syftet främst var att kartlägga vad det är för slags våldsförebyggande arbete som bedrivs tack vare de statliga bidrag som fördelas av olika myndigheter och genom den bilden kunna lägga en grund för en diskussion av hur ett vidare våldsförebyggande arbete riktat till unga kan utvecklas.
- Insatsen ska rikta sig till unga upp till och med 25 år.

Bortfall

Denna artikel är ingen kvantitativ analys av hur många våldsförebyggande projekt som bedrivs i Sverige idag utan en kvalitativ kartläggning. Det är dock intressant att föra en diskussion kring bortfall då flera personer, både på myndigheter och inom organisationen Män för jämställdhet, har varit delaktiga i att göra urvalet. Detta gör att en del våldsförebyggande arbete kan ha missats då olika personer kan ha tolkat urvalsramarna på olika sätt.

Urvalen har skett i två steg. Steg 1 består i att handläggare på de berörda myndigheterna har gjort ett första urval utifrån sin kännedom om de projekt som beviljats pengar och den översiktliga dokumentation som myndigheten har om de beviljade projekten under den aktuella perioden. Urval och eventuellt bortfall bestäms i dessa fall av hur respektive handläggare har tolkat de urvalsramar som Ungdomsstyrelsen tillhandahållit. I några fall har urvalet gjorts av utredare på Ungdomsstyrelsen utifrån en översiktlig och kortfattad presentation som den aktuella myndigheten haft att tillgå på sin

---

⁵ Undantag har gjorts gällande en aktör. Se nedan under Arvsfonden.

⁶ När det gäller Brottsförebyggande rådet har endast slutrapporter samlats in då dessa var av så pass god kvalitet att de kunde ge det efterfrågade underlaget.

webbplats samt i några fall utifrån listor av totalt antal beviljade projekt under den aktuella bidragsformen som handläggare har skickat till utredare på Ungdomsstyrelsen⁷. Hur urvalet har gått till på respektive myndighet kommer att presenteras nedan.

I steg 2 har skribenterna på organisationen Män för jämställdhet, som fått i uppdrag att göra kartläggningen och skriva en artikel utifrån den, gjort ett urval efter genomläsning av samtliga ärenden som överlämnats av Ungdomsstyrelsen. Detta har lett till att det första urvalet minskat då en mer detaljerad granskning har gjorts och därpå en bedömning av huruvida projektet/verksamheten faller inom de ramar som Ungdomsstyrelsen satt.

I några få fall har en myndighets utvalda projekt gått igenom av utredare på Ungdomsstyrelsen innan de överlämnats till konsulten då den aktuella handläggaren i överlämningen till Ungdomsstyrelsen har uttryckt tveksamhet kring urvalet. Ett annat möjligt bortfall kan finnas inom ramen för det arbete som formulerats som brottsförebyggande. Våldsbrott är ju en form av brott och skulle kunna vara en del av de brott som avses förebyggas inom ramen för satsningar som uttrycker att de arbetar med att förebygga brott. Dessa satsningar har dock inte inkluderats i steg 1 om de inte har haft ett uttalat våldsförebyggande syfte.

Ytterligare ett bortfall kan finnas hos en del av Länsstyrelserna. Det gäller bidrag till våldsmottagningar för män där vissa länsstyrelser har exkluderat dessa då de riktar sig till vuxna män medan andra har inkluderat dem då de kategoriserat gruppen 18–25 år (som inkluderas i Ungdomsstyrelsens uppdrag) som vuxna män. Vi har hanterat detta tillsammans med konsulten på följande sätt: i de fall verksamheten formulerar sig kring unga mäns (upp till 25 år) våldsutövande har de inkluderats. Om de inte skriver något specifikt om unga mäns våldsutövande utan talar om män generellt har de exkluderats. Det kan därmed finnas ett bortfall i steg 1 bland de projektbidrag till våldsmottagningar som har exkluderats utifrån att dessa vid en mer noggrann granskning även har formulerat sig kring unga mäns våldsutövande. En länsstyrelse uppger att urvalet inte är ett resultat av en systematisk genomgång utan ett resultat utifrån en uppskattning av vilka ärenden som är relevanta.

En slutsats som dragits i och med urvalsarbetet är att det förekommer en hel del trygghetsskapande, självstärkande samt förbyggande arbete som syftar till att motverka utanförskap. Detta arbete kan mycket väl ha våldsförebyggande effekter även om det inte har det uttalade syftet. Sådana former av förebyggande insatser är otroligt viktiga då de syftar till att förstärka det goda och positiva i barns och ungas utvecklingsprocess. Det förebyggande arbete som denna artikel syftar till att beskriva är det arbete som har ett uttalat våldsförebyggande fokus samt huruvida detta arbete har ett genusperspektiv.

Hur mycket relevant information för uppdraget som det insamlade underlaget innehöll har varierat mycket mellan de olika aktörerna, vilket begränsar konsultens möjligheter att beskriva och analysera de metoder och arbetssätt som använts. Detta har att göra med att de olika aktörerna som beviljar bidragen kräver olika mycket information av de verksamheter som ansöker och har olika syften med sina respektive slutrapporter. Oftast är slutrapporternas syfte att beskriva vad de beviljade pengarna har använts till och inte metoden för arbetet eller hur denna har bidragit till att förebygga våldsutövande bland unga.

---

⁷ Hur det ser ut mer exakt presenteras under respektive myndighets rubrik.

Aktuella myndigheter

Ungdomsstyrelsen

Handläggare på Ungdomsstyrelsen har gått igenom samtliga bidrag som myndigheten beviljat under tidsperioden 2007–2011. Genomgång och urval har gjorts av handläggare som arbetar med myndighetens organisations- och projektbidrag. De projekt som har en slutrapport samt bedriver ett arbete som faller inom de urvalsramar som satts upp har inkluderats i urvalet. Detta resulterade i att 27 projekt valdes ut. Relevanta projekt återfanns inom följande bidragsformer: Främjande och förebyggande, Ungas fritid och organisering, Verksamhetsbidrag till kvinnors organisering, Jämställdhetsbidrag, Statsbidrag till verksamhet mot rasism och liknande former av intolerans, Statsbidrag för ungdomsorganisationer samt Stöd till nätverk för ungdomsfrågor.

Arvsfonden

Utredare på Ungdomsstyrelsen har gått igenom Arvsfondens projekt inom projektområdet förebyggande av brott, våld och mobbning. Projekten har identifierats via sökfunktionen på Arvsfondens webbplats. Totalt identifierades 16 projekt som relevanta utifrån de avgränsningar som var satta. Därefter fördes samtal med handläggare på Arvsfonden för att stämma av de utvalda projektens relevans. Arvsfonden bad om att själva få göra ytterligare en selektion och inkludera relevanta projekt från 2005 och 2006 då myndigheten i vissa fall inkluderar fleråriga projekt och vi annars skulle gå miste om några stora och långsiktiga projekt. Då slutresultatet på så sätt skulle kunna bli bättre gjordes detta undantag av avgränsningar i tid. Ytterligare 12 projekt identifierades genom detta, vilket resulterade i totalt 28 projekt från Arvsfonden.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen fördelar, enligt egen utsaga, inte statsbidrag till någon organisation som specifikt utvecklar metoder/arbetssätt som syftar till att förebygga våldsutövande och riktar sig till unga killar, alternativt unga killar och unga tjejer, upp till och med 25 år. I samråd med Socialstyrelsen identifierades dock de särskilda utvecklingsmedel för att förebygga mäns våld mot kvinnor samt Socialstyrelsens statsbidrag till rikstäckande organisationer som bedriver frivilligt arbete inom det sociala området som bidragsformer inom vilka vi möjligen skulle kunna finna verksamheter som bedrev ett relevant arbete.

Ett av dessa områden inom statsbidraget till rikstäckande organisationer som bedriver frivilligt arbete inom det sociala området var att förebygga mäns våld mot kvinnor, vilket gjorde att utredare på Socialstyrelsen bedömde bidragsformen som relevant att gå igenom. En första genomgång gjordes av utredare på Ungdomsstyrelsen. Totalt identifierades tre projekt som relevanta inom de ramar som sattes. De särskilda utvecklingsmedlen för att förebygga mäns våld mot kvinnor tog Socialstyrelsen över från länsstyrelserna 2012. Innan dess har myndigheten dock haft en rapporteringsskyldighet till regeringen för stödformen. Socialstyrelsen hade dock inga möjligheter att göra någon systematisk sökning bland ansökningar och slutrapporter från den efterfrågade tidsperioden.

Länsstyrelserna

Då Socialstyrelsen inte hade möjlighet att identifiera relevanta projekt inom ramen för de särskilda utvecklingsmedlen för att förebygga mäns våld mot kvinnor ställdes istället den frågan till landets samtliga 21 länsstyrelser. Efter samråd med Länsstyrelsen i Östergötland beslutades även att be samtliga länsstyrelser gå igenom stödformen hedersrelaterad våld och problematik för att identifiera

projekt som kunde vara relevanta för att förebygga den våldsformen. Samtliga länsstyrelser svarade på förfrågan, dock på lite olika sätt.

Tabell 19. Ärenden från länsstyrelserna, antal

	Förebyggande insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck	Särskilda utvecklingsmedel för att stärka stödet till våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld
Inkommit med utvalda ärenden inom avgränsningarna.	13 länsstyrelser	10 länsstyrelser
Inkommit med listor över totalt antal beviljande ärenden inom bidragsformen.	2 länsstyrelser	3 länsstyrelser
Fann inga relevanta ärenden inom avgränsningarna.	5 länsstyrelser	8 länsstyrelser
Nationellt uppdrag att fördela medel. Rapporterat in med annan länsstyrelse.	1 länsstyrelse	

Utredare på Ungdomsstyrelsen har gjort ett urval utifrån de länsstyrelser som inkommit med listor över totalt antal beviljade projekt under den relevanta tidsperioden inom bidragsformen. Totalt ledde det till 133 ärenden inom de två bidragsformerna.

Brottsförebyggande rådet

Brottsförebyggande rådet beviljar ekonomiskt stöd till lokala brottsförebyggande projekt. Utredare på Ungdomsstyrelsen har gått igenom de projekt som beskrivs på myndighetens webbplats och gjort ett urval utifrån den beskrivning av projektet som finns där. Urvalet har styrts av de avgränsningar som satts av Ungdomsstyrelsen. De kategorier som har sökts igenom är lokala brottsförebyggande projekt som handlar om barn, ungdomar, skola, mäns våld mot kvinnor samt information och utbildning. Sex projekt bedömdes vara relevanta för uppdraget.

Totalt lämnades 197 projekt från sammantaget fem aktörer över till konsulten för en andra granskning. Efter konsultens genomgång återstod 101 projekt som blev basen för den kartläggning och diskussion som genomförs i artikeln.

Följande frågor åskådliggörs och diskuteras utifrån de insamlade projekten:

- Vilka våldsformer avses i det våldsförebyggande arbete som bedrivs?
- Vilka metoder/arbetsätt använder aktörerna sig av?
- På vilka preventiva nivåer finns de olika formerna av förebyggande arbete?
- Vilka målgrupper riktar sig insatserna till (ålder och kön)?
- Har insatserna ett genusperspektiv och hur tar det sig i så fall uttryck?
- Vilka är aktörerna bakom det våldsförebyggande arbetet?
- Vad finns det för framgångsfaktorer, problemområden och kunskapsluckor i det våldsförebyggande arbete som bedrivs?

2. Förteckning över inkluderade projekt

Tabell 20 är en förteckning över samtliga inkluderade projekt. Tabellen är sorterad i bokstavsordning efter verksamhet och organisation. Därefter följer en beskrivning av projektets namn, bidragsgivare, målgrupp utifrån kön och ålder, vår bedömning av genusperspektiv samt typ av utvärdering.

Tabell 20. Inkluderade projekt i bokstavsordning efter verksamhet/organisation

Verksamhet/ organisation	Projektnamn	Bidragsgivare	Målgrupp – kön	Målgrupp – ålder	Genusperspektiv	Typ av utvärdering
ABF Norra Boden	Stoppa det hedersrelaterade våldet! Frigör barn, ungdomar och kvinnor!	Länsstyrelsen Norrbotten	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
ALMAeuropa	Shields	Allmänna arvsfonden	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
ALMAeuropa	Maktlekar	Allmänna arvsfonden	Killar och tjejer	Barn och unga	2. Genus som variabel	1. Självvärdering
Arnö-gruppen	Att möta tonårspojkar som riskerar att beröras av hedersrelaterat våld	Länsstyrelsen Södermanland	Killar	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Åtvidabergs kommun	Du har huvudrollen i ditt liv – ett samverkansprojekt i arbetet med mänskliga rättigheter	Brottsförebyggande rådet	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Blekinge museum	Hedersrelaterat våld - en fråga för dom andra?	Länsstyrelsen Blekinge län	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering

Verksamhet/ organisation	Projektnamn	Bidragsgivare	Målgrupp – kön	Målgrupp – ålder	Genusperspektiv	Typ av utvärdering
Borlänge kommun, Finansutskottet	Projektplan för att öka invandrarkvinnors kunskaper om och förmåga att använda det svenska skydds nätet vid våld och förtryck.	Länsstyrelsen Dalarna	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	3. Egen enkätutvärdering
Enheten för sociala frågor, Länsstyrelsen Stockholms län	Projekt Hedra - förebyggande arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck	Länsstyrelsen Stockholm	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Eritreanska kvinnor för integration	KMVH - Kvinnoorganisationer Mot Våld mot kvinnor och Hedersrelaterat förtryck	Ungdomsstyrelsen	Killar och tjejer	Unga vuxna	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Eskilstuna kommun Largersbergs Fritidscenter	Förebyggande insatser för ungdomar, föräldrastöd och kunskapsförmedling till fritidsgårdspersonal kring hedersrelaterat våld och förtryck	Länsstyrelsen Södermanland	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Eskilstuna kommun, Kultur och fritidsförvaltningen Ung Fritid	Heder Ung Fritid Eskilstuna	Länsstyrelsen Södermanland	Killar och tjejer	Unga	2. Genus som variabel	1. Självvärdering

Verksamhet/ organisation	Projektnamn	Bidragsgivare	Målgrupp – kön	Målgrupp – ålder	Genusperspektiv	Typ av utvärdering
Flens kommun	Tillit	Länsstyrelsen Södermanland	Killar och tjejer	Unga	4. Genusförändrande	1. Självvärdering
Fridlevstad Goif	Fotbollslyftet	Allmänna arvsfonden	Killar och tjejer	Unga	2. Genus som variabel	1. Självvärdering
Fryshuset	Lugna gatan	Allmänna arvsfonden	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	2. Extern utvärdering
Fryshuset och Fotbollsalliansen	Fotbollsalliansen	Allmänna arvsfonden	Killar och tjejer	Unga och unga vuxna	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Frödinge skolan	Emilia-projektet	Länsstyrelsen Värmland	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	3. Egen enkätutvärdering
Föreningen iranska flyktingrådet	Heder är bra våld är dåligt	Länsstyrelsen Skåne	Killar	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Glöm aldrig Pela...	Abbas bröder	Allmänna arvsfonden	Killar	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Gävle kommun	Förövare på turné i Gävleborgs län	Länsstyrelsen Gävleborg	Killar och tjejer	Unga	4. Genusförändrande	1. Självvärdering
Göteborgs Räddningsmission	Stadsdelsdialog Gunnared	Allmänna arvsfonden	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Göteborgs stad Social resursförvaltning	Året på läktaren - projektet Program supportor Göteborg	Brottsförebyggande rådet	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Haninge kommun	Projekt Kvinnofrid	Länsstyrelsen Stockholm	Killar och tjejer	Unga	2. Genus som variabel	1. Självvärdering
Hvitfeldtska gymnasiet, Göteborg	Glöm aldrig att reagera när Du hör: "Det sker i hederns namn!?"	Länsstyrelsen Västra Götaland	Killar och tjejer	Unga	2. Genus som variabel	1. Självvärdering
Iransk-svenska föreningen	HOMA	Länsstyrelsen Skåne	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Iransk-svenska solidaritetsföreningen	Utställning kring heder	Länsstyrelsen Skåne	Killar och tjejer	Unga	4. Genusförändrande	1. Självvärdering
Islamiskt kulturcenter/Örebro moské	Att vara tonårsförälder	Länsstyrelsen Örebro	Killar och tjejer	Unga	1. Genusneutral	1. Självvärdering

Verksamhet/ organisation	Projektnamn	Bidragsgivare	Målgrupp – kön	Målgrupp – ålder	Genusperspektiv	Typ av utvärdering
Karlskrona kommun, Utbildningsförvaltningen	Förebyggande åtgärder för ungdomar som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld	Länsstyrelsen Blekinge län	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
KFUM Fryshuset Elektra, Göteborg	Sharafs hjältar och hjältinnor	Länsstyrelsen Västra Götaland	Killar och tjejer	Unga och unga vuxna	4. Genusförändrande	1. Självvärdering
KFUM Göteborg	Modiga tjejer och Modiga Killar	Länsstyrelsen Västra Götaland	Killar och tjejer	Unga och unga vuxna	4. Genusförändrande	2. Extern utvärdering
KFUM kiosk	Kiosk	Länsstyrelsen Skåne	Killar och tjejer	Barn	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
KFUM Söder Fryshuset	Elektra	Länsstyrelsen Skåne	Killar och tjejer	Unga	4. Genusförändrande	1. Självvärdering
Kristianstads kommun	Din bror	Länsstyrelsen Skåne	Killar	Unga och unga vuxna	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Kristna Fredsrörelsen	Genus i ickevåldsutbildningar	Ungdomsstyrelsen	Killar och tjejer	Unga vuxna	4. Genusförändrande	1. Självvärdering
Kurdiska föreningen, Eskilstuna	Manliga nätverket "Bawan"	Länsstyrelsen Södermanland	Killar och tjejer	Unga	4. Genusförändrande	1. Självvärdering
Kurdiska kvinnor för integration	Kurder mot hedersrelaterat våld - Ida- projektet	Länsstyrelsen Västmanland	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Kurdiska kvinnor för integration	Kurder mot hedersrelaterat våld	Ungdomsstyrelsen	Killar och tjejer	Unga och unga vuxna	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Kurdiska kvinnor för integration	Kurder mot hedersrelaterat våld	Länsstyrelsen Västmanland	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Kvinnojouren Blåklockan	Kön könsroller=jämställdhet	Ungdomsstyrelsen	Killar och tjejer	Unga	4. Genusförändrande	2. Extern utvärdering
Kvinnojouren i Höganäs	Insatser mot hedersrelaterat våld	Länsstyrelsen Skåne	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering

Verksamhet/ organisation	Projektnamn	Bidragsgivare	Målgrupp – kön	Målgrupp – ålder	Genusperspektiv	Typ av utvärdering
Kvinnojouren Iris	Tala om hedersvåld o förtryck	Ungdomsstyrelsen	Killar och tjejer	Unga	4. Genusförändrande	3. Egen enkätutvärdering
Kvinnojouren Miranda	Unga pojkar och attitydpåverkan	Länsstyrelsen Södermanland	Killar	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Kvinnojouren och tjejjouren, Luleå	Medvetandegöra och informera	Länsstyrelsen Norrbotten	Killar och tjejer	Unga	4. Genusförändrande	1. Självvärdering
Kvinnojouren Rosen	Tjejer och killar - Förebyggande arbete - Våld i nära relationer	Länsstyrelsen Gävleborg	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Liberala kvinnor i Malmö	Agera mot kvinnovåld	Ungdomsstyrelsen	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Ljungby, Älmhult och Markaryd kommun	Familjefrid Sunnerbo	Länsstyrelsen Kronoberg	Killar och tjejer	Barn och unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Luleå brottsofferjour	Att minska hedersrelaterat våld och förtryck på Hertsön	Länsstyrelsen Norrbotten	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Luleå kommun	Med hedern i behåll	Länsstyrelsen Norrbotten	Killar	Unga och unga vuxna	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Lunds KvinnoForum	Ringar på vattnet	Länsstyrelsen Skåne	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Länsföreningen för Gävleborgs tjej- och kvinnojouren	"Och i våras var det en kille i en annan skola som tände eld på sig själv..."	Länsstyrelsen Gävleborg	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Malmö stad	Livssamtal	Länsstyrelsen Skåne	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	3. Egen enkätutvärdering
Män för Jämställdhet, Göteborg	Våld och heder Jämt i Skolan, ett utvecklingsprojekt	Länsstyrelsen Västra Götaland	Killar och tjejer	Barn, unga och unga vuxna	4. Genusförändrande	1. Självvärdering
Manscentrum Sundsvall		Socialstyrelsen	Killar	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Mansjouren Kronoberg	Mansjouren mot hedersrelaterat våld	Ungdomsstyrelsen	Killar	Unga och unga vuxna	3. Genussensitiv	1. Självvärdering

Verksamhet/ organisation	Projektnamn	Bidragsgivare	Målgrupp – kön	Målgrupp – ålder	Genusperspektiv	Typ av utvärdering
Mansjouren Västerbotten	Att växa och våga vara vuxen	Ungdomsstyrelsen	Killar	Unga vuxna	3. Genussensitiv	2. Extern utvärdering
Mansmottagning	Pappagruppen - ett program för våldsbenägna fäder	Allmänna arvsfonden	Killar	Unga vuxna	4. Genusförändrande	2. Extern utvärdering
Män för Jämställdhet	Killfrågor	Allmänna arvsfonden	Killar	Barn och unga	4. Genusförändrande	1. Självvärdering
Män för Jämställdhet		Socialstyrelsen	Killar		4. Genusförändrande	1. Självvärdering
Män för Jämställdhet, ROKS, SKR	Box! (Machofabriken)	Allmänna arvsfonden	Killar och tjejer	Unga	4. Genusförändrande	1. Självvärdering
Nacka kommun	Familjeverksamheten/ Mansmottagningen i Nacka/Värmdö	Länsstyrelsen Stockholm	Killar	Unga vuxna	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Odysseateatern	Den fjärde månaden	Allmänna arvsfonden	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Orust kommun	Förebyggande insatser mot våld och förtryck i heders namn	Länsstyrelsen Västra Götaland	Killar och tjejer	Barn och unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Piteå kommun	Mota	Länsstyrelsen Norrbotten	Killar och tjejer	Barn och unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Polismyndigheten i Jönköpings län	Det handlar om kärlek (DHK)	Länsstyrelsen Jönköping	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	3. Egen enkätutvärdering
Riksförbundet Barnen först	Jämställdhet	Länsstyrelsen Stockholm	Killar och tjejer	Barn och unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Rädda Barnen	Det handlar om kärlek (DHK)	Länsstyrelsen Örebro	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	3. Egen enkätutvärdering
Rädda Barnen och Karlstads kommun	Det handlar om kärlek (DHK)	Länsstyrelsen Värmland	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	3. Egen enkätutvärdering
Rädda Barnen, Dalarna	Det handlar om kärlek (DHK)	Länsstyrelsen Dalarna	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	3. Egen enkätutvärdering
Rädda Barnen, Härnösand	Livsrummet	Länsstyrelsen i Västernorrland	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	3. Egen enkätutvärdering
Rädda Barnen, Region öst	Det handlar om kärlek (DHK)	Länsstyrelsen Västmanland	Killar och tjejer	Barn och unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering

Verksamhet/ organisation	Projektnamn	Bidragsgivare	Målgrupp – kön	Målgrupp – ålder	Genusperspektiv	Typ av utvärdering
Rädda Barnens Riksförbund	Det handlar om kärlek (DHK)	Länsstyrelsen Västra Götaland	Killar och tjejer	Unga	4. Genusförändrande	3. Egen enkätutvärdering
Regnbågen Kvinnojouren Botkyrka	"Skolprojektet", uppsökande verksamhet i skolor och hos föreningar	Länsstyrelsen Stockholm	Killar och tjejer	Unga	4. Genusförändrande	1. Självvärdering
RFSL Ungdom	Cry no more	Allmänna arvsfonden	Killar och tjejer	Unga	4. Genusförändrande	1. Självvärdering
Riksteaterföreningen Scenkonst Kalmar	No tears for queers	Länsstyrelsen Kalmar	Killar och tjejer	Unga	4. Genusförändrande	1. Självvärdering
Riksorganisationen Ungdom mot rasism	Unga fotbollsspelare - mot rasism och våld	Ungdomsstyrelsen	Killar och tjejer	Unga och unga vuxna	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Rädda Barnens Ungdomsförbund	Killgruppsprojektet Allan	Allmänna arvsfonden	Killar	Unga	4. Genusförändrande	1. Självvärdering
Sjuhärads kommunalförbund	Skolprojekt Utväg Södra Älvsborg	Länsstyrelsen Västra Götaland	Killar och tjejer	Unga	4. Genusförändrande	3. Egen enkätutvärdering
Skara kommun	Teaterföreställning "Den fjärde månaden"	Länsstyrelsen Västra Götaland	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Skolkyrkan i Luleå	Samtal med elever utifrån boken "I heders skugga"	Länsstyrelsen Norrbotten	Killar och tjejer	Unga	4. Genusförändrande	1. Självvärdering
Socialnämnden i Falun, Produktionsstyrelsen Borlänge	Kris- och våldsmottagningen för män i Falun-Borlänge	Länsstyrelsen Dalarna	Killar	Unga vuxna	4. Genusförändrande	2. Extern utvärdering
Somaliska kvinnor i Skandinavien (SKIS)		Socialstyrelsen	Killar och tjejer	Unga vuxna	2. Genus som variabel	1. Självvärdering
Stjärnjouren, Solna	Vad är okej sex?	Ungdomsstyrelsen	Killar och tjejer	Unga	4. Genusförändrande	1. Självvärdering
Studieförbundet i södra Närke	Vi bryr oss	Allmänna arvsfonden	Killar och tjejer	Unga	2. Genus som variabel	1. Självvärdering
Studieförbundet i Umeåregionen	Vaddå heder? Vi pratar om sex?	Allmänna arvsfonden	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering

Verksamhet/ organisation	Projektnamn	Bidragsgivare	Målgrupp – kön	Målgrupp – ålder	Genusperspektiv	Typ av utvärdering
Sundbybergs stad	Utveckling av kontaktjour och stödverksamhet	Länsstyrelsen Stockholm	Killar och tjejer	Unga	4. Genusförändrande	1. Självvärdering
Sunnadalskolan Karlskrona kommun	Projekt för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck	Länsstyrelsen Blekinge län	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Svenska Röda Korset	AMOR	Länsstyrelsen Västernorrland	Killar och tjejer	Unga	4. Genusförändrande	1. Självvärdering
Sveriges Kvinno- och Tjejjourers Riksförbund, SKR	En film om mäns våld mot kvinnor och barn	Allmänna arvsfonden	Killar och tjejer	Unga och unga vuxna	4. Genusförändrande	1. Självvärdering
Söderhamns kommun	Projekt S.U.S Junior (Söderhamns Ungdoms Stöd)	Allmänna arvsfonden	Killar och tjejer	Unga och unga vuxna	1. Genusneutral	1. Självvärdering
Teater DeVill	Vapenhuset	Allmänna arvsfonden	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	3. Egen enkätutvärdering
Tensta kvinno- och tjejjour	Framtid för alla	Länsstyrelsen Stockholm	Killar och tjejer	Unga vuxna	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Tjejjouren Luleå	Preventivt arbete för att främja jämställdhet bland killar och tjejer	Länsstyrelsen Norrbotten	Killar och tjejer	Unga	4. Genusförändrande	1. Självvärdering
Trelleborgs kommun	Förebyggande arbete mot våld och förtryck i hedersnamn	Länsstyrelsen Skåne	Killar och tjejer	Unga och unga vuxna	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Unga Romateater	Dömd!	Allmänna arvsfonden	Killar och tjejer	Barn och unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Ungdomsalternativet	ART i praktiken	Allmänna arvsfonden	Killar och tjejer	Unga	1. Genusneutral	1. Självvärdering

Verksamhet/ organisation	Projektnamn	Bidragsgivare	Målgrupp – kön	Målgrupp – ålder	Genusperspektiv	Typ av utvärdering
Uppsala kommun	Relationer och kulturmöten - jämställdhet och likvärdighet	Länsstyrelsen i Uppsala	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Varken hora eller kuvad	VHEK - jämställdhet, blandning och likabehandling i förorten	Länsstyrelsen Stockholm	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Virserums Konsthall	Våldet i de ungas värld	Allmänna arvsfonden	Killar och tjejer	Unga	4. Genusförändrande	1. Självvärdering
Vägga gymnasieskola	Förebyggande insatser gällande våld och förtryck i hederns namn 2010	Länsstyrelsen Blekinge län	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	1. Självvärdering
Örebro kommun, Virginska skolan	"Att ta ställning" genom utbildning, upplysning och integration	Länsstyrelsen Örebro	Killar och tjejer	Unga	1. Genusneutral	1. Självvärdering
Örebro kommun, Virginska skolan	Mosaik - Insatser för personal och elever på Virginska skolans IV program för att kunna upptäcka, förstå och agera kring hedersrelaterad problematik och hot och våldssituationer i övrigt	Länsstyrelsen Örebro	Killar och tjejer	Unga	4. Genusförändrande	1. Självvärdering
Örebro kommun, Vivallaskolan	Den fjärde månaden	Länsstyrelsen Örebro	Killar och tjejer	Unga	3. Genussensitiv	3. Egen enkätutvärdering